

“The Bangkok Plot”: the Plot to Overthrow Samdech Preah Upayuvareach Norodom Sihanouk (1958-1959)

“แผนการกรุงเทา”: แผนโค่นล้มสมเด็จพระอูปยวราชนโรดมสีหนุ (1958-1959)

Yingyot Boonchant*

Puengthip Kiattisahakul

ยิ่งยศ บุญจันทร์

พวงทิพย์ เกียรติสัทกุล

Faculty of Arts, Silpakorn University, Thailand

Corresponding author*

e-mail: Boonchant_Y@su.ac.th

Received 29-09-2021

Revised 10-04-2022

Accepted 15-04-2022

Abstract

This paper aims to examine the relationship between the Thai Government, the South Vietnamese Government, and the Khmer anti-government protesters, and the plan to overthrow Samdech Preah Upayuvareach Norodom Sihanouk from the position of Prime Minister of Cambodia during 1958-1959. It proposes that the political conflict within Cambodia is another dimension that can be used to explain “the Bangkok Plot”, thus supplementing the existing body of knowledge that emphasizes the differences between the two countries in conducting international politics as a main drive behind “the Bangkok Plot”. The results of the study indicate that the political conflicts within Cambodia contributed to the emergence of “the Bangkok Plot”. The existence of the Sangkum Reastr Niyum or People Socialist Party, where Samdech Preah Upayuvareach Norodom Sihanouk had absolute control, instilled discontent among Khmer intellectuals, civil servants, and politicians who lost their benefits. This discontent grew further when Samdech Preah Upayuvareach Norodom Sihanouk pursued a policy of neutrality in a way that leaned towards the socialist side, thus creating an impetus towards counter-government movements. Such turn of events allowed the governments of Thailand and South Vietnam, who were concerned about the expansion of communism, to coordinate and support the Khmer anti-government side to provide money, weapons and combat-training in order to overthrow Samdech Preah Upayuvareach Norodom Sihanouk. “The Bangkok Plot” eventually failed, but the political conflict within Cambodia not only helped the Thai and South Vietnamese governments to coordinate with the oppositions, it also resulted in the plot being accepted and expanded rapidly.

Keywords: The Bangkok Plot, political conflict, international relations, Samdech Preah Upayuvareach Norodom Sihanouk

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทย รัฐบาลเวียดนามใต้ และผู้ต่อต้านชาวเขมรกับแผนโค่นล้มสมเด็จพระอูปยวราชนโรดมสีหนุออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของประเทศกัมพูชา ระหว่าง ค.ศ. 1958-1959 โดยต้องการแสดงให้เห็นว่าความขัดแย้งทางการเมืองภายในกัมพูชาเป็นอีกมิติหนึ่งที่สามารถนำมาอธิบายแผนการกรุงเทาฯ ทั้งนี้เป็นการอธิบายเพิ่มเติมจากองค์ความรู้ที่มีอยู่ซึ่งเน้นว่าการดำเนินนโยบายทางการเมืองระหว่างประเทศที่แตกต่างกันในภูมิภาคผลักดันให้รัฐบาลไทยและเวียดนามใต้วางแผนโค่นล้มสมเด็จพระอูปยวราชนโรดมสีหนุ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ความขัดแย้งทางการเมืองภายในกัมพูชามี

ส่วนสนับสนุนการเกิดขึ้นของแผนการกรุงเทพฯ ทั้งนี้ภายใต้ระบอบสังคมนิยมที่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณมกุฏราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาเถระที่ ๑๖ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์มีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดได้เพาะบ่มความรู้สึกไม่พอใจในหมู่ปัญญาชน ข้าราชการ ตลอดจนนักการเมืองที่เสียผลประโยชน์ และความไม่พอใจทวีมากขึ้นเมื่อพระองค์ทรงดำเนินนโยบายเป็นกลางในลักษณะที่โน้มเอียงเข้าหาฝ่ายสังคมนิยม จนผลักดันให้เริ่มมีการเคลื่อนไหวที่มีลักษณะต่อต้านการดำเนินนโยบายของพระองค์ ลักษณะดังกล่าวเปิดโอกาสให้รัฐบาลไทยและเวียดนามใต้ซึ่งกังวลเกี่ยวกับการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ได้ประสานความร่วมมือและให้การสนับสนุนฝ่ายต่อต้านชาวเขมร ทั้งในแง่ของการจัดสรรเงิน ตัดอาวุธยุทโธปกรณ์ รวมถึงฝึกฝนการรบเพื่อทำการโค่นล้มสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณมกุฏราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาเถระที่ ๑๖ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ท้ายที่สุดแม้แผนการดังกล่าวจะล้มเหลวโดยสิ้นเชิง แต่ก็กล่าวได้ว่าปัญหาทางการเมืองภายในกัมพูชาไม่เพียงมีส่วนช่วยให้รัฐบาลไทยและเวียดนามใต้ติดต่อและประสานความร่วมมือกับฝ่ายต่อต้านได้โดยง่าย แต่ยังทำให้แผนการดังกล่าวได้รับการตอบรับและขยายตัวอย่างรวดเร็วอีกด้วย

คำสำคัญ: แผนการกรุงเทพฯ ความขัดแย้งทางการเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณมกุฏราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาเถระที่ ๑๖ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

บทนำ

วันที่ 13 มกราคม ค.ศ. 1959 สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณมกุฏราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาเถระที่ ๑๖ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ทรงกล่าวปราศรัยที่เขตท่าบึงจาม โดยเปิดเผยว่าทรงพบแผนการล้มล้างพระองค์ นำโดยสีม สารี (Sam Sary) และเซ็ง จ็อก ทัญ (Son Ngoc Thanh) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากประเทศไทยและเวียดนามใต้ ในมุมมองของพระองค์แผนการดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นจากการดำเนินการภายในประเทศเท่านั้น แต่ยังได้รับการกระตุ้นและการสนับสนุนจากมหาอำนาจหรือบางกลุ่มประเทศที่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองและนโยบายต่างประเทศของกัมพูชา พระองค์ทรงเรียกแผนการนี้ว่า “แผนการต่างประเทศ” (Foreign Plot) ต่อมาจึงเรียก “แผนการกรุงเทพฯ” (Bangkok Plot) ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า “แผนร้ายนี้สร้างขึ้นโดยจอมพลคนหนึ่งผู้เป็นผู้นำของประเทศข้างบ้านเรา กับนักการทูตต่าง ๆ ประเทศและนายเซ็ง จ็อก ทัญ แผนนี้เสมือนหนึ่งนกที่ถูกไฟของนายพรานส่องต่อหน้า ถ้าหากเราตั้งออกมากลางแสงสว่างแผนร้ายนี้ก็จะหมดไปทันที” (Norodom, 1974 : 144) ทั้งนี้เดวิด พี. แชนด์เลอร์ (1999 : 99) นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์กัมพูชาได้เสนอว่า แผนการกรุงเทพฯ นับเป็นแผนการต่อต้านที่ร้ายแรงที่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณมกุฏราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาเถระที่ ๑๖ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ต้องเผชิญหน้าเป็นครั้งแรก นับตั้งแต่ทรงเข้ามามีบทบาททางการเมืองใน ค.ศ. 1952

จากการสำรวจสถานภาพองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับแผนการกรุงเทพฯ นั้น พบว่าการศึกษาที่ผ่านมาส่วนใหญ่เป็นงานศึกษาของนักวิชาการต่างประเทศซึ่งมุ่งเน้นการอธิบายในแง่ปัจจัยผลักดันที่นำมาสู่การเกิดแผนการกรุงเทพฯ โดยอธิบายว่าเป็นส่วนหนึ่งของผลกระทบจากการดำเนินนโยบายเป็นกลางและนโยบายไม่เข้าร่วมกับฝ่ายใดของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณมกุฏราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาเถระที่ ๑๖ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์¹ กล่าวคือรัฐบาลไทยและเวียดนามใต้รู้สึกหวาดระแวงและมีทรรศนะว่ากัมพูชาไม่ได้ดำเนินนโยบายเป็นกลางอย่างแท้จริง โดยเฉพาะการเพิ่มพูนสัมพันธไมตรีกับประเทศฝ่ายสังคมนิยมอย่างต่อเนื่อง ดังข้อสรุปของไมเคิล เลิเฟอร์ (Leifer, 1967 : 85) นักวิชาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศชาวอังกฤษซึ่งได้วิเคราะห์ถึงมุมมองของรัฐบาลไทยและเวียดนามใต้ต่อการดำเนินนโยบายเป็นกลางของกัมพูชาไว้อย่างน่าฟังว่า “ไทยและเวียดนามใต้ต่างก็รู้สึกว่าเป็นกลางของกัมพูชาเป็นการเชื่อเชื่อยอย่างเปิดเผยต่อการแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ ซึ่งอาจผลักดันให้เกิดการโค่นล้มกลุ่มพันธมิตรที่ต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ในภาคพื้นทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พวกเขามองว่ากัมพูชาเต็มใจเป็นเครื่องมือคอมมิวนิสต์” ด้วยเหตุนี้จึงนำมาสู่การวางแผนเพื่อโค่นล้ม

¹ See Roger M. Smith. (1965). *Cambodia's Foreign Policy*. New York: Cornell University Press.; Michael Leifer. (1967). *Cambodia: The Search for Security*. United States of America: Frederick A. Praeger, Inc.; Chandler, D. (1999). *The Tragedy of Cambodian History: Politics, War, and Revolution since 1945*. Chiang Mai: Silkwood Books. And Sok Udom Deth. (2014). *Factional Politics and Foreign Policy Choices in Cambodia-Thailand Diplomatic Relations, 1950-2014*. Thesis Ph.D. der Humboldt-Universität zu Berlin, Germany.

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราชและสมณูปการชาวเขมรที่ฝึกฝนแนวทางเสรีประชาธิปไตยแทน ขณะที่ในส่วนของนักวิชาการไทย แผนการกรุงเทพฯ ได้รับการอธิบายในแง่ของปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศเท่านั้น²

อย่างไรก็ดี ในความคิดเห็นของผู้ศึกษามองว่ามีมิติที่สำคัญอีกมิติหนึ่งซึ่งยังไม่ได้มีการพิจารณาเท่าที่ควรในงานศึกษาเกี่ยวกับแผนการกรุงเทพฯ คือเรื่องการเมืองภายในประเทศกัมพูชา เนื่องจากภายหลังกัมพูชาได้รับเอกราชใน ค.ศ. 1953 สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราชเข้าควบคุมอำนาจทางการเมืองอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดภายใต้องค์กรทางการเมืองที่มีชื่อว่า "สังคมราษฎรนิยม" ส่งผลให้การเคลื่อนไหวของพรรคการเมืองอื่นเป็นไปอย่างจำกัดและแทบไม่มีบทบาทใด ๆ และจากรายงานของผู้ปฏิบัติงานใกล้ชิดยังได้กล่าวไปในทิศทางเดียวกันว่า พระองค์ทรงควบคุมอำนาจการบริหารและตัดสินใจทุกเรื่องด้วยพระองค์เอง โดยเฉพาะด้านการต่างประเทศ แม้ว่าผู้ปฏิบัติงานจะมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงแต่พวกเขากลับไม่มีอำนาจเลย (NAT. MFA. KT 87/65, 1957 : n. pag.) พฤติการณ์ดังกล่าวได้เพาะบ่มความไม่พอใจในหมู่ปัญญาชน ข้าราชการ ตลอดจนนักการเมืองที่เสียผลประโยชน์ และทวีความไม่พอใจมากขึ้นเมื่อทรงดำเนินนโยบายเป็นกลางโน้มเอียงเข้าหาฝ่ายสังคมนิยม ผลักดันให้เริ่มมีการเคลื่อนไหวที่มีลักษณะต่อต้านการดำเนินนโยบายในลักษณะดังกล่าว ดังรายงานสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริกาประจำวันที่ 1 เมษายน ค.ศ. 1956 กล่าวถึงจดหมายลับที่ส่งมาถึง ฯพณฯ โรเบิร์ต เอ็ม. แมคคลินทอก (Robert M. McClintock) เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำกัมพูชาของภูวน นายทหารกองทัพบกแห่งชาติกัมพูชาว่า "เขากำลัง 'รอโอกาสที่เหมาะสมที่จะขัดขวางนโยบาย' ของรัฐบาลปัจจุบันของกัมพูชา และ 'ประกาศแตกหักกับประเทศคอมมิวนิสต์'" (CIA. CIB. 02995591, 1956 : 4)

สำหรับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแผนการกรุงเทพฯ กับความขัดแย้งทางการเมืองภายในกัมพูชานั้นเป็นประเด็นที่ยังไม่ได้มีการอธิบายมากนัก ดังกล่าวแล้วว่างานศึกษาส่วนใหญ่มักให้ความสนใจต่อการอธิบายแผนการกรุงเทพฯ ในมิติของการเมืองระหว่างประเทศภายในภูมิภาค อย่างไรก็ตามผลงานเหล่านี้มีงานศึกษาที่กล่าวพาดพิงถึงแผนการกรุงเทพฯ ที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งทางการเมืองภายในกัมพูชา ได้แก่ งานเขียนเรื่อง **Politics and Power in Cambodia** ของ มิลตัน ออสบอร์น (Milton Osborne) (ค.ศ. 1973 / พ.ศ. 2530) ได้กล่าวว่าแผนการกรุงเทพฯ แสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ภายในประเทศที่สำคัญ ในแง่ของปัญหาเกี่ยวกับขอบเขตทางอำนาจในกัมพูชาที่ยังขาดความสามัคคีขั้นพื้นฐาน (Osborne, 1973 : 63) แต่ทว่าออสบอร์นก็ไม่ได้อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือบทวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาทางการเมืองภายในกัมพูชาที่นำมาสู่แผนการดังกล่าว อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้ศึกษานำเหตุการณ์ต่าง ๆ มาพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ความขัดแย้งทางการเมืองภายในกัมพูชามีส่วนสำคัญประการหนึ่งซึ่งส่งผลให้รัฐบาลไทยและเวียดนามใต้สามารถประสานความร่วมมือกับฝ่ายต่อต้านสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราชได้โดยง่าย เพราะเมื่อแนวทางและผลประโยชน์สอดคล้องกัน การวางแผนเพื่อโค่นล้มระบอบสังคมนิยมจึงได้รับการตอบรับและขยายตัวอย่างรวดเร็ว ด้วยเหตุนี้ความขัดแย้งทางการเมืองภายในกัมพูชาจึงเป็นมิติหนึ่งที่สามารถนำมาวิเคราะห์การเกิดแผนการกรุงเทพฯ เพิ่มเติมจากคำอธิบายอื่น ๆ ที่มีองค์ความรู้อยู่ในขณะนี้ อีกทั้งเมื่อได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารหลักฐานชั้นต้นทั้งของไทย กัมพูชา และสหรัฐอเมริกา ผู้ศึกษาได้พบข้อมูลเชิงลึกที่น่าสนใจซึ่งสามารถเติมเต็มช่องว่างการศึกษาเกี่ยวกับแผนการกรุงเทพฯ ได้อย่างละเอียดมากขึ้น โดยเฉพาะเอกสารหมวดรายงานข่าวกรองประจำวัน (Current Intelligence Bulletin; CIB) ระหว่าง ค.ศ. 1958-1959 ของสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริกาที่เพิ่งได้รับอนุมัติให้เปิดเผยข้อความเพิ่มเติมเมื่อ ค.ศ. 2020 ปรากฏหลักฐานซึ่งไม่เพียงนำมาอธิบายในแง่ของปัจจัยผลักดันเพิ่มเติมจากงานศึกษาที่ผ่านมาเท่านั้น แต่ยังสามารถใช้เป็นข้อมูลในการอธิบายขั้นตอนหรือกระบวนการวางแผน ตลอดจนการประสานงานและวิธีการดำเนินงานระหว่างฝ่ายต่อต้านชาวเขมรกับผู้สนับสนุนจากประเทศไทยและเวียดนามใต้ได้อย่างรอบด้านมากขึ้นด้วย

² มุมมองของนักวิชาการไทยต่อแผนการกรุงเทพฯ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรก มุ่งเน้นการอธิบายว่าไทยมีส่วนเกี่ยวข้องกับแผนการดังกล่าวเป็นต้นว่า Thibodi Buakamsri. (2009). History and Development about Cambodian-Thai relations during 1907-2006. in *Research report, Thailand in Neighboring Countries' Perception, understanding and knowledge*, pp. 444-639. Bangkok: Thailand Research Fund. (In Thai) และกลุ่มที่ 2 มุ่งเน้นการอธิบายว่าแผนการกรุงเทพฯ เป็นข้อกล่าวหาและให้ร้ายป้ายสีของรัฐบาลกัมพูชาต่อไทย เช่น Dhanasari Satawedin. (1972). *Thai-Cambodian Relations for 1953 to 1961*. Thesis M. Pol. Sc. (International Relations), Chulalongkorn University. (In Thai) and Surapong Jayanama. (2017). *Thai Foreign Policy with Neighboring Countries in the Cold War: Comparison of five cases, Thai Policy to the Cambodian*. Bangkok: Siam. (In Thai)

ดังนั้นการศึกษาเรื่อง “แผนการกรุงเทพฯ”: แผนโค่นล้มสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราช (1958-1959) จึงมีจุดมุ่งหมายที่จะชี้ให้เห็นว่าในขณะที่การดำเนินนโยบายทางการเมืองระหว่างประเทศที่แตกต่างกันในภูมิภาคผลักดันให้รัฐบาลไทยและเวียดนามได้วางแผนโค่นล้มสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราชออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของประเทศกัมพูชา แต่ในขณะเดียวกันความขัดแย้งทางการเมืองภายในกัมพูชาก็ได้มีส่วนสำคัญในการเปิดโอกาสให้รัฐบาลไทยและเวียดนามได้ประสานความร่วมมือกับฝ่ายต่อต้านชาวเขมรได้ง่ายขึ้นด้วย ทั้งนี้เมื่อแผนการกรุงเทพฯ เริ่มต้นขึ้น ปรากฏว่าชาวเขมรจำนวนหนึ่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับผู้นำทางการเมืองได้เข้าร่วมด้วย จึงน่าสนใจว่าสิ่งใดเป็นปัจจัยผลักดันและการดำเนินการตามแผนดังกล่าวนี้มีลักษณะอย่างไร ทั้งนี้ผู้ศึกษามีความมุ่งหวังว่าการอธิบายในมุมมองนี้จะช่วยขยายความเข้าใจเกี่ยวกับแผนการกรุงเทพฯ ได้รอบด้านมากขึ้น โดยเพิ่มเติมปัญหาการเมืองภายในประเทศแทนที่จะให้น้ำหนักกับการเมืองภายในภูมิภาคเพียงฝ่ายเดียว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราชกับความขัดแย้งทางการเมืองภายในกัมพูชาหลังการสถาปนาระบอบสังคมนิยม ค.ศ. 1955
2. เพื่อศึกษากระบวนการวางแผนและวิธีการดำเนินงานของแผนการกรุงเทพฯ ระหว่างฝ่ายต่อต้านชาวเขมรกับผู้สนับสนุนจากประเทศไทยและเวียดนามได้

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษา “แผนการกรุงเทพฯ”: แผนโค่นล้มสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราช (1958-1959) เสนอวิธีการศึกษาที่มุ่งเน้นการอธิบายเชิงวิเคราะห์และใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ โดยนำเอกสารหลักฐานขั้นต้นที่เกี่ยวข้องกับแผนการกรุงเทพฯ จากแหล่งค้นคว้า 4 แหล่ง ได้แก่ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติประเทศไทย (National Archives of Thailand; NAT) บรรณสถานชาติกัมพูชา (National Archives of Cambodia; NAC) สำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริกา (Central Intelligence Agency; CIA) และสำนักงานนักประวัติศาสตร์ สถาบันบริการต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา (Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State; History. State. GOV)³ รวมถึงหนังสือและบทความทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศมาวิเคราะห์และอธิบายเพื่อแสดงให้เห็นถึงปัจจัยผลักดัน กระบวนการวางแผน ตลอดจนวิธีการดำเนินงานของแผนการกรุงเทพฯ

เมื่อผู้ศึกษาวิเคราะห์เอกสารหลักฐานขั้นต้นที่เกี่ยวข้องกับแผนการกรุงเทพฯ จากแหล่งค้นคว้าข้างต้นพบว่ามีประโยชน์ในการศึกษาแผนการดังกล่าวเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเอกสารของสหรัฐอเมริกาซึ่งให้ข้อมูลของการติดต่อประสานงานกระบวนการวางแผน และวิธีการดำเนินงานที่เชื่อมโยงระหว่างรัฐบาลไทยและเวียดนามได้กับผู้ต่อต้านชาวเขมรไว้อย่างละเอียดลออ แม้จะมีข้อควรระวังในการใช้เอกสารอันเกิดจากวิธีการบันทึกเหตุการณ์ ซึ่งพบว่ามีกรอบการตีความของผู้บันทึกกับข้อเท็จจริงจึงทำให้การใช้เอกสารขั้นต้นเหล่านี้ผู้ศึกษาต้องใช้อย่างระมัดระวัง ประกอบกับข้อความบางส่วนยังคงถูกปิดกั้นและเอกสารบางหน้ายังไม่ได้รับการเปิดเผยจึงทำให้ข้อมูล เหตุการณ์ ความคิดเห็น ตลอดจนคำสั่งบางประการยังคงเป็นปริศนา กล่าวเฉพาะเอกสารของสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นเอกสารลับที่ปัจจุบันได้รับการเปิดเผยตามกฎหมายเสรีภาพของข้อมูลข่าวสาร (Freedom of Information Act; FOIA) โดยที่การเปิดเผยเอกสารไม่ใช่เป็นการเปิดเผยทั้งหมด ข้อความ

³ สำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริกา และสำนักงานนักประวัติศาสตร์ สถาบันบริการต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาให้บริการเอกสารออนไลน์ (online) เข้าถึงได้จาก <https://www.cia.gov/readingroom/> และ <https://history.state.gov> ตามลำดับ ทั้งนี้ผู้ศึกษาจะทำรายการอ้างอิงเอกสารทั้ง 2 แหล่ง ในรูปแบบเอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ ประเภทจดหมายเหตุและต้นฉบับตัวเขียน เช่นเดียวกับเอกสารของสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติประเทศไทยและบรรณสถานชาติกัมพูชา คือ ชื่อผู้แต่ง. (ปี). “ชื่อเรื่อง.” ข้อมูลเกี่ยวกับเอกสาร. หมายเลขเอกสาร. สถาบันที่จัดเก็บเอกสาร. แต่จะวงเล็บ [URL] ของเอกสารไว้ด้านท้าย

เมื่อเปรียบเทียบกับเอกสารของไทยและกัมพูชาซึ่งพบว่า มีข้อจำกัดในแง่ของข้อเท็จจริงและความต่อเนื่อง กล่าวคือ เอกสารของกัมพูชาที่เก็บรักษาที่บรรณสถานชาติกัมพูชา ปัญหาสำคัญคือเอกสารส่วนใหญ่ถูกทำลายไปในยุคเขมรแดง ส่งผลให้ เอกสารของทางราชการส่วนใหญ่ขาดช่วงและไม่ปะติดปะต่อ กล่าวเฉพาะแผนการกรุงเทพฯ ยังไม่พบเอกสารขั้นต้นเกี่ยวกับเรื่องนี้ เท่าที่นำมาใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงคือพระราชนิพนธ์และพระราชดำรัสในสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกแห่งประเทศไทย ซึ่งสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกแห่งประเทศไทย ทรงกระทำขึ้นขณะ แผนการกรุงเทพฯ กำลังดำเนินไปและภายหลังเหตุการณ์ยุติ แต่ทว่าหลักฐานดังกล่าวก็เป็นการเล่าผ่านมุมมองของพระองค์ซึ่งอยู่ในฐานะผู้ถูกกระทำเพียงด้านเดียว จึงต้องนำมาตรวจสอบและวิเคราะห์ร่วมกับหลักฐานอื่น ขณะที่เอกสารของไทย รายงานส่วนใหญ่เป็นไปในทิศทางเดียวกันคือปฏิเสธการมีส่วนร่วมกับการดังกล่าวอย่างหนักแน่น ซึ่งขัดแย้งกับเอกสารของสหรัฐอเมริกา ที่ให้ข้อมูลอย่างชัดเจนว่ารัฐบาลไทยและเวียดนามได้มีส่วนร่วมสนับสนุนแผนการดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาประเมินความเป็นไปได้เกี่ยวกับแผนการกรุงเทพฯ ว่าเป็นการดำเนินการอย่างลับ ๆ ระหว่างบุคคลระดับผู้นำและเพื่อป้องกันการรั่วไหล ทำให้ไม่ปรากฏเอกสารราชการหรือคำสั่งที่เป็นลายลักษณ์อักษร ดังเห็นได้จากคำสั่งผู้อำนวยการฝ่ายพลเรือนในการประชุมว่าด้วยเรื่อง การสื่อสารทางวิทยุและการประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจหน่วยต่าง ๆ กับผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอชายแดน ณ กระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 22 มกราคม ค.ศ. 1959 ได้มีคำสั่งให้ข้าราชการและประชาชนสนับสนุนขบวนการเขมรอิสระในการล้มล้างรัฐบาลกัมพูชาแต่ “ทางกรุงเทพฯ จะไม่สั่งการเป็นหนังสือ” (NAT. MOI. (1) MT 3.1.2.13/21, 1959 : 8-9) แม้กระนั้นเอกสารของไทยได้มีส่วนช่วยเติมเต็มในแง่ของสถานการณ์ภายในกัมพูชาดังปรากฏในรายงานเอกอัครราชทูตไทย ซึ่งทำให้เห็นความเคลื่อนไหวและปฏิกิริยาของกัมพูชาต่อแผนการกรุงเทพฯ ได้อย่างรอบด้าน

ความขัดแย้งทางการเมืองภายในกัมพูชามีส่วนสนับสนุนแผนการกรุงเทพฯ ระหว่าง ค.ศ. 1958-1959 ซึ่งรัฐบาลไทยและเวียดนามได้วางแผนโค่นล้มสมเด็จพระอุปยุวราชชนโรตมสีห์นุออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของประเทศกัมพูชา โดยมีสาเหตุมาจากความไม่พอใจนโยบายเพิ่มพูนสัมพันธไมตรีกับประเทศฝ่ายสังคมนิยมของพระองค์ ทั้งนี้ตั้งแต่ ค.ศ. 1955 กัมพูชาอยู่ภายใต้อำนาจของสมเด็จพระอุปยุวราชชนโรตมสีห์นุแต่เพียงผู้เดียว พระองค์ทรงควบคุมอำนาจการบริหารและตัดสินใจทุกเรื่องด้วยพระองค์เองโดยเฉพาะด้านการต่างประเทศ ด้วยเหตุนี้บรรดาปัญญาชน ข้าราชการ ตลอดจนนักการเมืองที่แสดงตนเป็นปฏิปักษ์ได้กลายเป็นศัตรูหรือคนทรยศที่แทบไม่มีบทบาทใด ๆ ในทางการเมืองเลย ต่อมาเมื่อสมเด็จพระอุปยุวราชชนโรตมสีห์นุดำเนินนโยบายต่างประเทศในลักษณะที่โน้มเอียงเข้าหาฝ่ายสังคมนิยม ยิ่งผลักดันให้เริ่มมีการเคลื่อนไหวต่อต้านพระองค์จากชาวเขมรที่ฝักใฝ่แนวทางเสรีประชาธิปไตย ด้วยเหตุนี้จึงปรากฏว่ามีการประสานความร่วมมือระหว่างชาวเขมรฝ่ายต่อต้านกับรัฐบาลไทยและเวียดนามได้ เพื่อวางแผนโค่นล้มสมเด็จพระอุปยุวราชชนโรตมสีห์นุภายใต้แผนการที่เรียกว่า “แผนการกรุงเทพฯ” ดังรายละเอียดที่จะอภิปรายต่อไป

1. สมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุกับความขัดแย้งทางการเมืองภายในกัมพูชาหลังการสถาปนาระบอบสังคมนิยม ค.ศ. 1955

วันที่ 7 พฤศจิกายน ค.ศ. 1953 กรมปรีชาชาติมีมติเป็นเอกฉันท์ตามพระราชกฤษฎีกาเลข 553 ประกาศว่าสมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุ (Norodom Sihanouk ครองราชย์ ค.ศ. 1941-1955) ซึ่งขณะนั้นเป็นกษัตริย์เป็น "พระมหากษัตริย์บุรุษชาติ" อันเนื่องมาจากพระองค์ทรงประสบความสำเร็จในการนำเอกราชโดยสมบูรณ์มาสู่กัมพูชา ทั้งนี้ได้มีพิธีมอบหนังสือสถานะอำนาจทั้งปวงที่ฝรั่งเศสกระทำเหนือกัมพูชาจากผู้แทนฝรั่งเศสในวันที่ 9 พฤศจิกายน ค.ศ. 1953 ซึ่งต่อมากรมปรีชาชาติได้มีมติให้วันดังกล่าวเป็นวันสำคัญของชาติในฐานะ "วันประกาศเอกราช" (Reachakit, 1954 : 23-27)

อย่างไรก็ดี ในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1955 สมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุทรงอำนาจการให้จัดการทำประชามติขึ้น โดยทรงอธิบายว่ามีจุดประสงค์เพื่อสอบถามประชาชนถึงความสำเร็จในการปฏิบัติพระราชกรณียกิจนำเอกราชมาสู่กัมพูชาของพระองค์ และเพื่อสอบถามประชาชนว่าต้องการมีระบอบการปกครองอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขหรือระบอบสาธารณรัฐ (NAT. OPM. (3) SR 0201.9/14, 1955 : 32-33) แต่หากวิเคราะห์แล้วสาเหตุที่สำคัญมากไปกว่านั้นในการดำเนินการของพระองค์คือ การเตรียมกรุยทางเพื่อควบคุมการเมืองกัมพูชาอย่างชอบธรรมโดยอาศัยเสียงของประชาชนเป็นเครื่องรับรอง ดังเห็นได้จากก่อนการลงประชามติ พระองค์ทรงอำนาจการให้ปรับคณะรัฐมนตรีที่รวมเอาสมาชิกพรรคการเมืองหลากหลายพรรคเข้าไว้ด้วยกัน ยกเว้นเพียงพรรคประชาธิปไตย (Democratic Party) ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่มีท่าทีต่อต้านพระองค์ ทั้งนี้เพื่อให้พรรคดังกล่าวอ่อนแอลง พระองค์ทรงแทรกแซงด้วยการมอบตำแหน่งสำคัญให้แก่สมาชิกพรรค เช่น แต่งตั้งเสน สาน (Son Sann) เป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งชาติ นอกจากนี้เพื่อให้การลงประชามติตรงตามที่พระองค์มีพระราชประสงค์ จึงปรากฏใบปลิวที่มีเนื้อหาในทำนองให้ประชาชนรับรองพระองค์ว่า "หากท่านรักพระกรุณา ขอให้ท่านลงบัตรขาว หากท่านเกลียดพระกรุณา ขอให้ท่านลงบัตรดำ" (NAT. OPM. (3) SR 0201.9/3, 1955 : 225) ซึ่งผลการลงประชามติพระองค์ได้รับการรับรองอย่างท่วมท้นจากประชาชน

สมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุมีพระทัยเป็นอย่างยิ่งว่าทรงเป็นที่ยอมรับจากการรับรองของมหาชน ดังนั้นพระองค์จึงประกาศสละราชสมบัติในวันที่ 3 มีนาคม ค.ศ. 1955 ถวายแด่พระวรวงศ์เธอและทรงจัดตั้ง "องค์กรสังคมนิยม" (Sangkum Reastr Niyum or People Socialist Community) เพื่อเข้ารับการเลือกตั้งที่จัดขึ้นในวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 1955 อย่างไรก็ดี ผู้ที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกต้องลาออกจากกลุ่มการเมืองอื่น ๆ ในช่วงเวลานี้พรรคการเมืองหลายพรรคต้องยุบตัวเอง เท่าที่เหลืออยู่ในขณะนั้นมีเพียงพรรคหลัก 2 พรรค คือพรรคประชาธิปไตยที่ขณะนี้มีสมาชิกสองกลุ่มคือกลุ่มนิยมแนวคิดเสรีประชาธิปไตยและกลุ่มนิยมแนวคิดสังคมนิยม ผู้สนับสนุนส่วนใหญ่คือปัญญาชน ครู และพระสงฆ์ และพรรคประชาชน (Krom Pracheachon or People's Group) ที่ฝึกฝนแนวคิดสังคมนิยม สมาชิกส่วนใหญ่คือบรรดานักเรียนที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ แต่ทว่าทั้งสองพรรคก็ไม่อยู่ในฐานะที่จะต่อสู้กับสมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุซึ่งขณะนี้เป็น "สมเด็จพระอูปหรือสมเด็จพระพ่อ" (Samdech Euv or King Father) ของประชาชน ดังเห็นได้จากก่อนการเลือกตั้ง ผู้สมัครของพรรคประชาธิปไตยและพรรคประชาชนถูกกลั่นแกล้ง หนังสือพิมพ์ที่เป็นกระบอกเสียงของทั้งสองพรรคถูกปิด พร้อมกับบรรณาธิการถูกจับกุมโดยไม่มีการไต่สวน ส่วนหัวหน้าและผู้นำเสียงเลือกตั้งถูกข่มขู่และลอบสังหาร พฤติการณ์ดังกล่าวเดวิด พี. แชนด์เลอร์ (2008 : 230) วิเคราะห์ว่าเป็นความพยายามสลายพรรคการเมืองฝ่ายตรงข้าม

ผลการเลือกตั้งปรากฏว่าองค์กรสังคมนิยมได้รับคะแนนสนับสนุนสามในสี่และครองที่นั่งในสมัชชาแห่งชาติทั้งหมด ทั้งนี้เพื่อให้การควบคุมอำนาจโดยสมบูรณ์ สมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุทรงอำนาจให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อรับรองการใช้อำนาจขององค์กรสังคมนิยม พร้อมทั้งให้พระองค์ในฐานะประธานแห่งองค์กรมีอำนาจควบคุมการแต่งตั้งฝ่ายบริหาร ตลอดจนกิจการทางการเมืองอื่น ๆ ส่งผลให้การเคลื่อนไหวของพรรคการเมืองอื่นเป็นไปอย่างจำกัดแทบไม่มีบทบาทใดทางการเมืองอีก อย่างไรก็ตาม ช่วงเวลานี้เรียกได้ว่าเป็น "ยุคทอง" ของสมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุที่มีอำนาจโดยสมบูรณ์อย่างแท้จริง

อย่างไรก็ดี สมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุทรงโปรดที่จะทำให้บรรดาสมาชิกองค์กรสังคมนิยมที่มีความแตกต่างทางแนวคิดรู้สึกไม่ปลอดภัย โดยพระองค์จะทรงเข้าข้างฝ่ายโน้นที่ฝ่ายนี้ และเมื่อมีการรณรงค์ต่อต้านพวกเอียงขวาก็มักจะตามมาด้วยการโจมตีพวกฝ่ายซ้าย (Chandler, 2008 : 234) ลักษณะดังกล่าวแม้ช่วยให้พระองค์สามารถควบคุมอำนาจและความมั่นคงทางการเมืองไว้ได้หลายปี แต่ในขณะเดียวกันก็ได้ผลักดันให้ชาวเขมรกลุ่มหนึ่งถอยห่างจากพระองค์ ขณะที่สมาชิกพรรค

ประชาธิปไตยยังคงไม่เป็นที่วางพระทัย เช่น การประชุมสมัชชาขององค์กรสังคมนิยมครั้งที่ 5 เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม ค.ศ.1957 นายอุกอง อดีตผู้แทนราษฎรพรรคประชาธิปไตยได้แถลงว่าชาวต่างชาติมีอิทธิพลเหนือเศรษฐกิจกัมพูชา เขาเห็นว่าการออกกฎหมายห้ามคนต่างด้าวประกอบอาชีพ 18 อาชีพนั้นไม่เพียงพอ สมเด็จพระอูปยุวราชชนโรตมสีหนุทรงตอบโต้เป็นใจความสำคัญว่า “เท่าที่รัฐบาลได้ปฏิบัติไปก็เป็นการกระทำที่ดีที่สุดแล้ว...พรรคประชาธิปไตยดีแต่พูดเพื่อประจบประชาชน” (NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.1/4, 1957 : 20)

พฤติกรรมดังกล่าวได้เพาะบ่มความไม่พอใจให้กับบรรดาปัญญาชน ข้าราชการ และนักการเมืองที่สูญเสียผลประโยชน์ซึ่งนับเป็นเชื้อไฟที่นำกลัวและพร้อมจะปะทุ แต่ทางเลือกของพวกเขาในเวลานั้นไม่มากนัก บางส่วนยอมลดบทบาทและหายไปจากแวดวงการเมือง ขณะที่บางส่วนเก็บำความรู้สึกและยินยอมทำงานร่วมกับองค์กรสังคมนิยม แต่ทว่ายังคงมีอีกส่วนหนึ่งได้รวมตัวอย่างหลวม ๆ เป็นฝ่ายต่อต้านที่เคลื่อนไหวได้ดินร่วมกับขบวนการเขมรอิสระ (Khmer Issarak or Khmer Freedom Fighter) ซึ่งในขณะนั้นอยู่ภายใต้การนำของเซ็ง ร็อก ทัญ (Son Ngoc Thanh) อดีตนายกรัฐมนตรียุคญี่ปุ่นปกครองกัมพูชาและเป็นผู้คัดค้านตลอดกาล (perennial dissident) ซึ่งสมเด็จพระอูปยุวราชชนโรตมสีหนุเกลียดชังมากและถือว่าเป็นผู้ทรยศอันดับหนึ่งในกัมพูชา (GOV. Frus1958-60v16/d79, 1958) อย่างไรก็ตาม ฝ่ายต่อต้านกลุ่มนี้ไม่มีประสิทธิภาพและไม่ใช่งอกกำลังที่น่ากลัวนัก จนกระทั่งมีผู้สนับสนุนจากต่างชาติประสานความร่วมมือและให้การสนับสนุนแก่พวกเขาเพื่อทำการล้มล้างระบอบการปกครองของสมเด็จพระอูปยุวราชชนโรตมสีหนุ

2. จุดเริ่มต้นแผนการกรุงเทพฯ

สมเด็จพระอูปยุวราชชนโรตมสีหนุทรงแสดงท่าทีการดำเนินนโยบายเป็น “ประเทศเป็นกลาง” (Neutral Countries) ตั้งแต่ก่อนได้รับเอกราชจากฝรั่งเศส ดังแถลงการณ์ของรัฐบาลกัมพูชาเมื่อวันที่ 14 กันยายน ค.ศ.1953 ใจความสำคัญตอนหนึ่งคือปฏิเสธการต่อสู้กับขบวนการเวียดมินห์ (Viet Minh) ในฐานะขบวนการคอมมิวนิสต์ และถ้าหากจำเป็นต้องต่อสู้กับเวียดมินห์ก็ไม่ใช่เสมือนหนึ่งทาสของจักรวรรดินิยม แต่เพราะเวียดมินห์รุกรานกัมพูชาและประพฤติตนในแดนแดนเขมรเสมือนกับว่าเป็นดินแดนที่ตนรบนะ (NAT. OPM. (3) SR 0201.9/5, 1953 : 70-72) อย่างไรก็ตาม ชาติมหาอำนาจยังคงไม่หยุดยั้งการแสวงหาพันธมิตร ผลักดันให้ในวันที่ 23 ธันวาคม ค.ศ.1954 พระองค์จึงทรงประกาศว่ากัมพูชาเลือกดำเนินนโยบายเป็นกลาง (Neutrality) และนโยบายไม่เข้าร่วมกับฝ่ายใด (Non-alignment Policy) ต่อมาในวันที่ 6 พฤศจิกายน ค.ศ.1957 รัฐสภากัมพูชาจึงประกาศพระราชกฤษฎีกา 232 NS ลงวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 1957 รับรองความเป็นกลาง (Neutrality Acts) ของประเทศอย่างเป็นทางการ และรับรองว่ากัมพูชาจะไม่เข้าเป็นพันธมิตรทางการทหารหรือทางการเมืองกับประเทศใด ๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งกัมพูชาจะไม่ดำเนินการรุกรานต่อต่างประเทศใด ๆ ทั้งสิ้น (NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.1/4, 1957 : 177)

สำหรับสาเหตุที่สมเด็จพระอูปยุวราชชนโรตมสีหนุทรงเลือกดำเนินนโยบายเป็นกลางและนโยบายไม่เข้าร่วมกับฝ่ายใดนั้น พระองค์ทรงอธิบายถึงความจำเป็นไว้ในพระราชนิพนธ์เรื่อง “กัมพูชาเป็นกลาง: การกำหนดด้วยความจำเป็น” (Cambodia Neutral: the Dictate of Necessity) สารสำคัญโดยสรุปเป็นผลมาจากความหลากหลายทางชาติพันธุ์ กล่าวคือประชากรของกัมพูชาในขณะนั้นจำนวน 6 ล้านคน เป็นชาวเวียดนาม 400,000 คน และชาวจีน 350,000 คน ประกอบกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ของกัมพูชาตกอยู่ระหว่างกลางประเทศใหญ่ไม่น้อย อันอยู่ในกลุ่มตะวันตก 2 ประเทศ (Western bloc) และมีประเทศลาวกั้นอยู่เป็นกำแพงไม่มั่นคงนัก จากประเทศในกลุ่มตะวันออก 2 ประเทศ (Eastern bloc) คือเวียดนามเหนือและสาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อเช่นนั้นเราก็ไม่มีทางเลือกอื่นใด นอกจากจะพยายามรักษาสมดุลอย่างเท่าเทียมระหว่างสองกลุ่มนี้ (Norodom, 1958 : 382-386) ทั้งนี้พระองค์ทรงอ้างว่านโยบายเป็นกลางเป็นนโยบายเดียวที่ “ปลอดภัย” สำหรับประเทศขนาดเล็ก (CIA. CIB. 03163350, 1959 : 4)

อย่างไรก็ตาม การดำเนินนโยบายเป็นกลางของสมเด็จพระอูปยุวราชชนโรตมสีหนุถูกตั้งข้อสงสัยจากประเทศฝ่ายเสรีประชาธิปไตยเป็นอย่างมาก เพราะในเวลาที่ทรงรับความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจและการทหารจากสหรัฐอเมริกาซึ่งเริ่มมาตั้งแต่ ค.ศ.1949 ผ่านรัฐบาลอาณานิคมและเปลี่ยนมาให้ความช่วยเหลือโดยตรงใน ค.ศ.1955 นั้น แต่กลับเพิ่มพูนสัมพันธไมตรีกับสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างต่อเนื่อง และเหตุการณ์ที่สร้างความหวุ่นวิตกให้แก่ฝ่ายเสรีประชาธิปไตยเป็นอย่างมากคือ ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1956 พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรก และเมื่อเสด็จกลับทรงเปิดเผยว่าจะส่งผู้แทนไปยังปักกิ่งเพื่อเจรจาความตกลงด้านเศรษฐกิจ ต่อมาในวันที่ 1 มิถุนายน ค.ศ.1956 จึงมีข้อสรุปว่า

อย่างไรก็ดี บรรยายากาศทางการเมืองในกัมพูชาในช่วงนี้จากบันทึกของเขี้ยว สัมพันธ์ (Khieu, 2006 : 7) สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มชาวเขมรที่เห็นด้วยกับการดำเนินนโยบายเป็นกลางของสมเด็จพระอูปยุวราชชนโรตมสีหนุ แต่ทว่าพวกเขาก็รู้สึกหวาดวิตกเป็นอันมากกับความเคลื่อนไหวของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อกัมพูชา โดยจากการที่สหรัฐอเมริกาเคยได้ชื่อว่าเป็นผู้กระทำการรัฐประหารปลดประมุขประเทศที่อยู่ในขบวนการกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดจำนวนหนึ่งมาแล้ว จะใช้วิธีการเช่นเดียวกันเพื่อรวบรวมผู้คนดำเนินการต่อต้านนโยบายเป็นกลางอย่างลับ ๆ ซึ่งหลายคนเห็นว่ามีนายพลกองทัพชาติ อีกบรรดาเสนาบดีเจ้าหน้าที่จำนวนมาก คนบางชนชั้นในสังคม ที่ล้วนแต่หิวกระหายเงินดอลลาร์อันได้มาจากการช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาจะเข้าร่วมการต่อต้านดังกล่าว ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งคือกลุ่มชาวเขมรที่ไม่เห็นด้วยกับการดำเนินนโยบายเป็นกลาง ส่วนใหญ่คือปัญญาชนที่นิยมสหรัฐอเมริกาอย่างสุดโต่งซึ่งบางคนหลงเชื่ออย่างงมงายว่า “เพื่อกอบกู้ประเทศกัมพูชาแล้ว คงไม่มีหนทางใด ๆ นอกเสียจากการจัดตั้งระบอบสาธารณรัฐตามแบบสหรัฐอเมริกา” โดยเฉพาะ ฎาบ ฌวน (Dap Chhuon) อดีตหัวหน้าขบวนการเขมรอิสระซึ่งขณะนี้ได้รับแต่งตั้งเป็นนายทหารราชของครักษ์ยศพันเอกและเป็นผู้บังคับการเขตเสียมเรียบ พระตะบอง และกำปงธม ฌวนเป็นหนึ่งในผู้ที่แสดงความหวั่นวิตกและไม่พอใจการดำเนินนโยบายของสมเด็จพระอูปยุวราชชนโรตมสีหนุเป็นอย่างยิ่ง มีรายงานว่าเขามักวิพากษ์วิจารณ์การดำเนินนโยบายเป็นกลางของพระองค์อยู่เสมอ ตามรายงานสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริกาประจำวันที่ 1 เมษายน ค.ศ. 1956 กล่าวถึงจดหมายลับที่ส่งมาถึง ฯพณฯ โรเบิร์ต เอ็ม. แมคคลินทอก (Robert M. McClintock) เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำกัมพูชาของ ฎาบ ฌวนว่า “เขากำลัง “รอโอกาสที่เหมาะสมที่จะขัดขวางนโยบาย” ของรัฐบาลปัจจุบันของกัมพูชา และ “ประกาศแตกหักกับประเทศคอมมิวนิสต์”” (CIA. CIB. 02995591, 1956 : 4)

อย่างไรก็ดี ในบันทึกลงวันที่ 21 สิงหาคม ค.ศ.1958 จากอัลเฟรด เอล. เจนกินส์ (Alfred L. Jenkins) รองผู้อำนวยการสำนักกิจการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ถึงวอลเตอร์ สเปนเซอร์ โรเบิร์ตสัน (Walter Spencer Robertson) ผู้ช่วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ฝ่ายกิจการตะวันออกไกล แสดงให้เห็นว่าภายหลังการติดต่อกับเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำกัมพูชาใน ค.ศ.1956 ผวนยังคงไม่ได้ดำเนินการใด ๆ ความตอนหนึ่งว่า

[ข้อความต้นฉบับที่ยังไม่ได้รับการเปิดเผยมีความยาว 3 บรรทัด] ฎาบ ฅวนได้รับการกล่าวถึงเป็นเวลาหลายปีว่าเป็นผู้นำที่อาจก่อการรัฐประหาร แต่ [ข้อความต้นฉบับที่ยังไม่ได้รับการเปิดเผยมีความยาว ½ บรรทัด] เขาไม่มีความแน่นอนว่าควรปฏิบัติตามแนวทางใด คุณจะได้ว่าเมื่อสองปีที่แล้วเขาพูดถึงการก่อกบฏ (treason) [ข้อความต้นฉบับที่ยังไม่ได้รับการเปิดเผยมีความยาว 1½ บรรทัด] แต่หลังจากนั้นไม่นาน ฎาบ ฅวนได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระอุปยุวราชในฝรั่งเศสและสาบานว่าจะจงรักภักดีต่อพระองค์ (GOV. Frus1958-60v16/d79, 1958)

แนวคิดเกี่ยวกับการโค่นล้มสมเด็จพระอุปยุวราชในโรตมสีห์โดยฝ่ายต่อต้านชาวเขมรกลับมาปรากฏอีกครั้งในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1958 หรือภายหลังที่พระองค์ให้การรับรองสถานะรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม ค.ศ. 1958 และต่อมาในวันที่ 24 กรกฎาคม ค.ศ. 1958 ได้มีการแลกเปลี่ยนผู้แทนทางการทูตในชั้นเอกอัครราชทูต การดำเนินนโยบายดังกล่าวคงสร้างความไม่พอใจให้กับชาวเขมรฝ่ายเสรีประชาธิปไตย ดังรายงานของ ฯพณฯ สมชัย อนุมานราชชน เอกอัครราชทูตไทยประจำกัมพูชาว่า “ประชาชนทั่ว ๆ ไปไม่ได้แสดงความรู้สึกประการใดต่อการรับรองสถานะรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีน ในทางกลับกันสำหรับคนกัมพูชาชั้นที่มั่งคั่งรู้เป็นที่แน่นอนว่าไม่เห็นด้วยกับนโยบายและการปฏิบัติดังกล่าวนี้ของรัฐบาลกัมพูชา แต่การแสดงความรู้สึกนึกคิดย่อมกระทำไม่ได้อย่างเปิดเผย” (NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.1/3, 1958 : 4) จึงผลักดันให้แนวคิดในการโค่นล้มสมเด็จพระอุปยุวราชในโรตมสีห์ได้รับการพูดถึงอีกครั้ง

ในรายงานของกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาจากอัลเฟรด เอ. เจนกินส์ ถึงวอลเตอร์ สเปนเซอร์ โรเบิร์ตสัน ลงวันที่ 21 สิงหาคม ค.ศ. 1958 กล่าวถึงกระแสข่าวในกรุงพนมเปญเกี่ยวกับการเตรียมการก่อการรัฐประหารในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1958 โดยฝ่ายต่อต้านสมเด็จพระอุปยุวราชในโรตมสีห์ ทั้งนี้บุคคลที่คาดว่าจะเป็นผู้นำการรัฐประหารไม่เพียงปรากฏชื่อเชิงรือก ทัณ และฎาบ ฅวนเท่านั้น แต่ยังปรากฏชื่อของชนชั้นนำที่มีชื่อเสียงและเคยรับใช้ใกล้ชิดสมเด็จพระอุปยุวราชในโรตมสีห์อีก 4 คน ได้แก่ สมเด็จพระสวตธิ์มุนีเรศ (HRH Prince Sisowath Moniret) แยม ส้อมโบร (Yem Sambaur) ลอน นอล (Lon Nol) และส้อม สารี (Sam Sary) (GOV. Frus1958-60v16/d79, 1958) กล่าวเฉพาะบุคคลซึ่งต่อมาปรากฏในรายงานของสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริการว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับแผนการกรุงเทพฯ ได้แก่ ทัณ ฅวน ส้อมโบร และสารี เป็นที่น่าสังเกตว่าพวกเขาต่างมีความขัดแย้งกับสมเด็จพระอุปยุวราชในโรตมสีห์ทั้งสิ้น เช่นกรณีของสารี อดีตผู้ร่วมก่อตั้งองค์การสังคมนิยม ภายหลังได้รับการแต่งตั้งเป็นเอกอัครราชทูตประจำสหราชอาณาจักรแต่ถูกเรียกตัวกลับกัมพูชา มีข่าวลือว่าสารีได้เข้าร่วมกับฎาบ ฅวนเพื่อต่อต้านการดำเนินนโยบายเป็นกลางและนโยบายภายในประเทศบางประการ อย่างไรก็ตามที่สมเด็จพระอุปยุวราชในโรตมสีห์ไม่อนุญาตให้ส่งออกข่าวซึ่งทรงอ้างคำทำนายของโหรหลวงว่าใน ค.ศ. 1959 การปลุกข่าวจะได้ผลผลิตต่ำ (CIA. The CAESAR, POLO, and ESAU Papers. 5077054e993247d4d82b6ab0, n.d. : 46) ขณะที่ส้อม รังษี (Sam Rainsy) บุตรของสารีกล่าวถึงจุดยืนของบิดาว่ากัมพูชาจำเป็นต้องพัฒนาเป็นระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ (Sam and Whitehouse, 2003 : 20) ลักษณะดังกล่าวสะท้อนถึงความขัดแย้งทางการเมืองภายในของกัมพูชาได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะความไม่พอใจของกลุ่มบุคคลซึ่งเก็บงำความรู้สึกต่อการดำเนินนโยบายของสมเด็จพระอุปยุวราชในโรตมสีห์มาโดยตลอด ด้วยเหตุนี้ทันทีที่พระองค์ดำเนินนโยบายในลักษณะที่โน้มเอียงไปทางฝ่ายสังคมนิยมจึงปรากฏกระแสข่าวกระพือขึ้น และนี่จึงนับเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อให้ผู้สนับสนุนจากภายนอกใช้เป็นโอกาสในการเข้าแทรกแซงกัมพูชา

อย่างไรก็ตาม ฝ่ายต่อต้านชาวเขมรยังคงไม่มีการดำเนินการใด ๆ ที่ชัดเจน ตรงกันข้ามกับประเทศฝ่ายเสรีประชาธิปไตย โดยเฉพาะรัฐบาลเวียดนามใต้ได้แสดงความกังวลต่อการดำเนินนโยบายของกัมพูชาว่าเป็นอันตรายต่อโลกเสรีและเริ่มมีแนวคิดโค่นล้มสมเด็จพระอุปยุวราชในโรตมสีห์ ดังรายงานในโทรเลขลงวันที่ 12 ธันวาคม ค.ศ. 1958 จากสถานเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำกรุงไซ่ง่อนถึงกระทรวงการต่างประเทศระบุว่า “รัฐบาลเวียดนามใต้ได้เปิดเผย [ข้อความต้นฉบับที่ยังไม่ได้รับการเปิดเผยมีความสั้นกว่า 1 บรรทัด] ต่อสถานทูตว่าต้องการความช่วยเหลือเพื่อโค่นล้มสมเด็จพระอุปยุวราชในโรตมสีห์โดยฝ่ายคัดค้านในกัมพูชา ทั้ง 2 ครั้ง ถูกคัดค้านโดยผู้แทนสหรัฐอเมริกา” (GOV. Frus1958-60v16/d91, 1958)

ถึงเช่นนั้นรัฐบาลเวียดนามใต้ยังคงไม่ละความพยายามในการโค่นล้มสมเด็จพระอุปยุวราชในโรตมสีห์ซึ่งไม่เพียงติดต่อกับส้อม สารีซึ่งเห็นพ้องอย่างเต็มที่กับโจ ดินห์ เดียม (CIA. The CAESAR, POLO, and ESAU Papers. 5077054e993247d4d82b6ab0, n.d. : 47) แต่ยังติดต่อและประสานความร่วมมือกับรัฐบาลไทยซึ่งขณะนั้นอยู่ภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ที่มีความกังวลเกี่ยวกับการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ รวมถึงเพิ่งถูกรัฐบาลกัมพูชาขอระงับความสัมพันธ์ทางการทูตเมื่อ

วันที่ 24 พฤศจิกายน ค.ศ. 1958 (Ministry of Foreign Affairs, 1961 : 11) โดยอ้างว่ามีการโฆษณากล่าวร้ายซึ่งกันและกันทำให้ความสัมพันธ์ไม่ราบรื่น แต่ในมุมมองของไทยเป็นต้นว่าพลโทประภาส จารุเสถียร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยกลับเห็นว่า "เป็นการแทรกแซงของรัฐบาลจีนแดง" (Supaporn, 1965 : 281) ด้วยเหตุนี้รัฐบาลไทยจึงตกลงสนับสนุนแผนการโค่นล้มสมเด็จพระอูปยุวราชชนโรตมสีห์ของรัฐบาลเวียดนามใต้ ทั้งนี้รัฐบาลทั้งสองประเทศได้จัดประชุมผู้แทนอย่างลับ ๆ ขึ้นที่กรุงเทพฯ เพื่อวางแผนโค่นล้มระบอบการปกครองของสมเด็จพระอูปยุวราชชนโรตมสีห์ผ่านการสนับสนุนฝ่ายต่อต้านชาวเขมร ได้แก่ เติ้ง จ๊อก ทัญ ผู้นำขบวนการเขมรอิสระหรือต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น "ขบวนการเขมรเสรี" (Khmer Serei or Free Khmer) และส้อม สารี โดยตกลงจะจัดสรรเงิน ดิดอวูซุทโทปกรณัม รวมถึงฝึกฝนการรบให้กับฝ่ายต่อต้าน ซึ่งได้รับความร่วมมือจากสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริกาที่ตกลงจะให้การสนับสนุนอีกด้วย ในเวลาต่อมาเมื่อสมเด็จพระอูปยุวราชชนโรตมสีห์ทรงล่วงรู้ถึงแผนการดังกล่าว พระองค์ทรงเรียกแผนการนี้อย่างเป็นทางการว่า "แผนการกรุงเทพฯ" (Bangkok Plot)⁴

3. แผนการกรุงเทพฯ: กระบวนการวางแผนและวิธีการดำเนินงาน

สมเด็จพระอูปยุวราชชนโรตมสีห์ (1974 : 140-141) มีพระราชบันทึกแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับ "แผนการกรุงเทพฯ" ไว้ในพระราชนิพนธ์เรื่อง "สงครามระหว่างข้าพเจ้ากับ C.I.A." ว่า สามเดือนภายหลังการประชุมคณะรัฐมนตรีเรื่องการสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือสปอ. ซึ่งจัดขึ้นเมื่อเดือนกันยายน ค.ศ. 1958 ได้มีการประชุมวางแผนที่กรุงเทพฯ นำโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ รวมถึง เติ้ง จ๊อก ทัญ พร้อมทั้ง โง จ็อง เฮียว (Ngo Trong Hieu) กงสุลใหญ่ไซ่ง่อนประจำกัมพูชาและญาติคนหนึ่งชื่อ โง ดินห์ เตียม อีกทั้งเจ้าหน้าที่สำนักข่าวกรองกลางซึ่งน่าจะเป็นวิกเตอร์ มาซึย (Victor Matsui) ชาวอเมริกันเชื้อสายญี่ปุ่นซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่สำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริกาประจำสถานเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำกัมพูชา ขณะที่รายงานของสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริการะบุว่า สัปดาห์แรกของเดือนมกราคม ค.ศ. 1959 โง จ็อง เฮียว ผู้แทนหน่วยข่าวกรองพิเศษของโง ดินห์ เตียมเดินทางไปกรุงเทพฯ หนึ่งในสัปดาห์ เพื่อเจรจากับสมาชิกอาวุโสของรัฐบาลคณะปฏิวัติของไทย (the Thai Ruling Junta) รวมทั้งส้อม สารี ทั้งนี้ในการสนทนา [ข้อความปกปิด] พลโทประภาส จารุเสถียรระบุว่าไทยตั้งใจแน่วแน่ที่จะให้การสนับสนุนการก่อรัฐประหารต่อต้านสมเด็จพระอูปยุวราชชนโรตมสีห์ แต่ยอมรับว่าความสำเร็จนั้นเกี่ยวข้องกับความร่วมมือของเสนาธิการกองทัพบก ลอน นอล (CIA. The CAESAR, POLO, and ESAU Papers. 5077054e993247d4d82b6ab0, n.d. : 46-47)

อย่างไรก็ดี สมเด็จพระอูปยุวราชชนโรตมสีห์ระบุว่าการประชุมมีมติสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ *ประการที่ 1* ให้การสนับสนุนด้านการเงินแก่พรรคฝ่ายค้านพรรคหนึ่งในกัมพูชา *ประการที่ 2* สร้างบรรยากาศแห่งความไม่มั่นคงปลอดภัยด้วยการวางแผนให้มีการจี้ตัวบุคคล ปล้นด้วยอาวุธ และปล่อยข่าวลือว่าคอมมิวนิสต์กำลังจะเข้ายึดครองกัมพูชา และ *ประการที่ 3* ก่อตั้งกลุ่มติดอาวุธในกัมพูชาเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการโจมตีในอนาคต ทั้งนี้ตามแผนการ เติ้ง จ๊อก ทัญจะตั้งเอากองกำลังเขมรอิสระซึ่งประจำการบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา โดยเจ้าหน้าที่ของไทยสองคนจะถูกส่งตัวมาเข้าร่วมด้วย ส่วนสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริกาก็ให้การสนับสนุนด้านการเงินจำนวนหนึ่งล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐอเมริกาส่งให้จัดหาอุปกรณ์เพื่อการฝึก ส่วน โง จ็อง เฮียวมีหน้าที่จัดตั้งกองกำลังติดอาวุธประจำการบริเวณชายแดนเวียดนามใต้-กัมพูชา ขณะที่วิกเตอร์ มาซึยจะเข้าประจำการในสถานเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาที่กรุงพนมเปญเพื่อทำหน้าที่เป็นสื่อกลางติดต่อประสานงาน (Norodom, 1974 : 140-141)

อย่างไรก็ตาม ในส่วนของรายงานสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริกาประจำวันวันที่ 2 มกราคม ค.ศ. 1959 ให้รายละเอียดที่น่าสนใจว่าตั้งแต่วันที่ 21 ธันวาคม ค.ศ. 1958 ส้อม สารีได้รับความช่วยเหลือจากหนึ่งในนักการเมืองชั้นนำของกัมพูชา [ข้อความปกปิด] ให้ลักลอบเดินทางออกจากกัมพูชาไปยังกรุงไซ่ง่อนโดยเที่ยวบินซึ่ง โง จ็อง เฮียวเป็นผู้จัดเตรียมไว้ เพื่อเตรียมทำหน้าที่ใน

⁴ ชพนซ์ ตี กิมซัว (Ty Kim Sour) เอกอัครราชทูตไทยประจำกัมพูชาได้ชี้แจงการเรียกชื่อแผนการกรุงเทพฯ ในการสนทนากับ ชพนซ์ ถนัด คอมันตร์ เมื่อวันที่ 6 มีนาคม ค.ศ. 1959 ว่าแผนการกรุงเทพฯ หมายถึง แผนการของชนเขมรในกรุงเทพฯ ซึ่งได้ทราบมาว่าระหว่างการตัดความสัมพันธ์ทางการทูตได้มีความเคลื่อนไหวประชุมกันสนับสนุนภาพ ฉนวน ไม่ได้หมายความว่าแผนการของรัฐบาลไทย และต่อมารัฐบาลกัมพูชาได้มีหนังสือแจ้งกระทรวงการต่างประเทศของไทยในวันที่ 17 มีนาคม ค.ศ. 1959 อีกครั้งว่า แผนการกรุงเทพฯ นั้น หมายถึง ชาวเขมรส่วนหนึ่งซึ่งอยู่ในประเทศไทยและมีส่วนยุ่งเกี่ยวกับการเมืองในกัมพูชา ไม่ได้หมายความว่าประชาชนชาวไทยหรือรัฐบาลไทยแต่ประการใด ("NAT. MFA. KT 87/54, 1959 : n. pag.)

ฐานะหัวหน้าแนวรบต่อต้านสมเด็จพระอูปยุวราชชนโรตมสีหนุประจำการที่ประเทศไทย พร้อมกันนี้ตัวแทนชาวเวียดนามใต้ในกรุงเทพฯ ได้เริ่มประสานงานกับผู้นำกองทัพไทยซึ่งในที่นี้รวมถึงจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ที่ให้คำสัญญาว่าจะให้การสนับสนุนทางทหารอย่างลับ ๆ (CIA. CIB. 03000012, 1959 : 7) ต่อมารายงานประจำวันวันที่ 16 มกราคม ค.ศ.1959 ระบุว่าตัวแทนของเวียดนามใต้ในกรุงพนมเปญซึ่งเมื่อเดือนก่อนช่วยเหลือสาร์ออกนอกประเทศ เพิ่งช่วยเหลือบุคคลสำคัญทางการเมืองอีกคนซึ่งน่าจะเป็นอดีตนายกรัฐมนตรีแยม ล้อมโบร -- เพื่อใช้ในการต่อต้านสมเด็จพระอูปยุวราชชนโรตมสีหนุ (CIA. CIB. 03187387, 1959 : 3) อย่างไรก็ตาม ในรายงานตั้งแต่วันที่ 2 มกราคม ค.ศ.1959 ระบุว่าผู้แทนของเวียดนามใต้ในกรุงพนมเปญได้แจ้งไปยังไซ่ง่อนว่า สถานการณ์ในพนมเปญอยู่ในสภาวะ "อันตราย...ทางการกำลังหาข้ออ้างเพียงเล็กน้อยเพื่อจับกุมตัวพวกเรา" [ข้อความปกปิด] (CIA. CIB. 03000012, 1959 : 7) ทั้งนี้มุมมองของสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริกามีความกังวลเกี่ยวกับแผนการนี้ว่า มีความเสี่ยงอย่างร้ายแรงที่สมเด็จพระอูปยุวราชชนโรตมสีหนุผู้ซึ่งระมัดระวังอยู่เสมอเกี่ยวกับการวางอุบายทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ จะทรงปรักปรำแผนนี้ว่าได้รับการจัดประทุษร้ายโดยตะวันตกและหันไปขอความช่วยเหลือจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ (CIA. CIB. 03000012, 1959 : 7)

เมื่อผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาถึงการเคลื่อนไหวของแผนการกรุงเทพฯ โดยละเอียดพบว่า แผนการกรุงเทพฯ ดำเนินการอย่างเป็นระบบ สามารถแบ่งการเคลื่อนไหวออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกปฏิบัติการเชิงจิตวิทยาโฆษณาชวนเชื่อ กลุ่มที่ 2 เตรียมความพร้อมด้านกำลังและดำเนินการก่อวินาศกรรมหรือก่อการร้าย

กลุ่มแรก ปฏิบัติการเชิงจิตวิทยาโฆษณาชวนเชื่อมีล้อม สารีเป็นผู้รับผิดชอบ โดยทำงานร่วมกับตัวแทนจากประเทศไทยและเวียดนาม สารีเริ่มเคลื่อนไหวด้วยการจัดตั้งหนังสือพิมพ์ภาษาเขมร-ฝรั่งเศสชื่อ "ราชรัฐธิปไตย" (Reastrthipodei or The Sovereign People) ตีพิมพ์ฉบับแรกเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม ค.ศ.1958 (Sakou, 2013 : 400) โดยมีนางจันตรี-นวน (Chantrey-Nuon) เป็นบรรณาธิการ หนังสือพิมพ์ฉบับนี้ได้รับการแจกจ่าย 3 ครั้งต่อสัปดาห์ มีจุดยืนพื้นฐานคือกัมพูชาจำเป็นต้องพัฒนาสู่ระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ ต่อมาได้ขยายขอบเขตวิพากษ์วิจารณ์รุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ โดยพุ่งเป้าที่ระบบอุปถัมภ์ที่รายล้อมราชวงศ์ (Sam and Whitehouse, 2003 : 20) จนกระทั่งเดือนมกราคม ค.ศ.1959 เมื่อสาร์ถวายจดหมายเปิดผนึกแด่สมเด็จพระอูปยุวราชชนโรตมสีหนุเรื่องการจัดตั้งพรรคการเมือง หลังจากนั้นไม่กี่วันบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ราชรัฐธิปไตยก็ถูกจับ (Sam and Whitehouse, 2003 : 20)

อย่างไรก็ดี หนังสือพิมพ์พรอยเตอร์ประจำกรุงพนมเปญฉบับประจำวันวันที่ 11 ธันวาคม ค.ศ.1958 รายงานว่าล้อม สารีได้ถวายจดหมายเปิดผนึกแด่สมเด็จพระอูปยุวราชชนโรตมสีหนุเพื่อขออนุญาตจัดตั้งพรรคการเมืองฝ่ายค้านชื่อ "ราชรัฐธิปไตย" (Reastrthipodei or Democratic People's Party) ที่มีแนวทางนโยบายหลักคือต่อต้านฝ่ายสังคมนิยม ความตอนหนึ่ง "เป็นที่ปรากฏชัดมากขึ้นทุกทีแล้วว่า ความคิดในทางการเมืองและในทางอุดมคติของข้าพเจ้า แตกต่างกับของพระองค์ จึงขอประทานกรุณาเป็นครั้งสุดท้าย ได้โปรดอนุมัติให้ข้าพเจ้าตั้งพรรคการเมืองฝ่ายขึ้นตามหลักการซึ่งข้าพเจ้าได้เสนอไว้แล้ว" (Supaporn, 1965 : 330-331) ซึ่งสาร์ย่อมรู้อยู่แล้วว่าเขาจะไม่ได้รับพระบรมราชานุญาตให้จัดตั้งพรรคการเมืองดังกล่าว แต่สาเหตุที่สาร์ดำเนินการในลักษณะนี้ก็เพื่อสร้างสถานการณ์ให้ประชาชนเห็นถึงการไม่เปิดกว้างทางการเมืองและการผูกขาดอำนาจของสมเด็จพระอูปยุวราชชนโรตมสีหนุ ต่อมาสถานีวิทยุกระจายเสียงจากกัมพูชาออกอากาศเป็นภาษาไทยอ้างว่าในวันที่ 30 ธันวาคม ค.ศ. 1958 สารีได้ส่งจดหมายเปิดผนึกอีกฉบับถวายแด่สมเด็จพระอูปยุวราชชนโรตมสีหนุโดยคัดค้านพระองค์ว่า "ถ้าตนถูกจับกุมหรือติดคุกติดตารางแล้ว คือสมเด็จพระเจ้าฟ้าได้มีบัญชาให้กระทำ" (NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.2/13, 1955-1959 : 163)

พร้อมกันนี้ยังปรากฏอีกว่ามีการเขียนแผนสงครามเชิงจิตวิทยาซึ่งรวมถึงการแจกจ่ายแผ่นปลิวทั่วกัมพูชาที่โรงแรมอวาเวอร์ (Hotel Hour) อีกทั้ง "แผนขอความช่วยเหลือจ่าหน้าถึงประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา" (plan of aid addressed to the President of the USA) ก็ได้ถูกจัดเตรียมไว้อีกด้วย (CIA. CIB. 03015526, 1959 : 6) นอกจากนี้ยังได้มีการเตรียมการเผยแพร่รายการ "เสียงต่อต้านของชาวเขมร" (Voice of Cambodian Resistance) ออกอากาศจากสถานีวิทยุกระจายเสียงเคลื่อนที่จากบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา เนื้อหาในการออกอากาศสมเด็จพระอูปยุวราชชนโรตมสีหนุจะถูกพรรณนาว่าเป็นอันตรายต่อสวัสดิภาพของชาติ โดยเฉพาะการเป็นผู้นำเผด็จการและนโยบายที่สนับสนุนคอมมิวนิสต์ (CIA. CIB. 03003304, 1959 : 7) เช่นเดียวกับ จุลสารภาษาเขมรที่ได้รับการเตรียมเพื่อแจกทั่วทั้งประเทศก็มีเนื้อหาลักษณะคล้ายคลึงกัน ยกตัวอย่างเช่น "การวิจารณ์ตนเองโดยล้อม สารีต่อสีหนุ" (Auto-Critique de SAM-SARY Comtre Sihanouk) ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อวันที่ 17 มกราคม ค.ศ.1949 ที่วัดออมลัง (Wat Amlang) (NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.2/242, 1959 : 31)

ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งนำโดยเชิง จีอก ทัณ พบว่าได้มีการเคลื่อนไหวตั้งแต่ปลายเดือนธันวาคม ค.ศ. 1958 โดยทัณพร้อมด้วยนายผาดอดิตตนาถร้อยตรีขบวนการเขมรอิสระฝ่ายเสนานิการได้เริ่มติดต่อพลพรรคอดีตผู้นำขบวนการเขมรอิสระซึ่งกระจายตัวอยู่ตามหมู่บ้านต่าง ๆ ในจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ ต่อมาในวันที่ 25 มกราคม ค.ศ. 1959 ทัณจึงเรียกระดมพลใหญ่ ณ บริเวณภูเขาแห่งหนึ่งในจังหวัดสุรินทร์ ผ่านนายบุญช่วยหรือช่วง พรหมนพวงษ์ อดีตนายร้อยตรีขบวนการเขมรอิสระซึ่งขณะนั้นเปิดร้านช็อคชิรร้อยอยู่ในจังหวัดสุรินทร์และมีศักดิ์เป็นหลานของเต้า ล้มตระกูลหรือเกา ต็อก (To Lim Trakul or Kao Tak) อดีตหัวหน้าเขมรอิสระ เพื่อแจ้งให้ทราบถึงแผนการปฏิวัติใหญ่ในกัมพูชา พร้อมกันนี้ทัณยังได้เชิญชวนชาวเขมรในประเทศไทยซึ่งได้รับความนับถือจากชาวเขมรในละแวกเดียวกันร่วมประชุมที่องค์การกลางเขมรอิสระที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ 2 ครั้ง เพื่อรับทราบนโยบายและให้กลับไปเกลี้ยกล่อมชาวเขมรที่อพยพมาพำนักอยู่บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชาเมื่อครั้งอินดินแดนคืน ค.ศ. 1946 ให้สมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกร่วมก่อการด้วย (NAT. MOI. (1) MT 3.1.2.8/479, 1959 : 15-16, 21) ขณะที่รายงานสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริกาให้รายละเอียดว่า ตัวแทนของไทยและเวียดนามใต้คาดว่าจะมีกองกำลัง 1,200 นาย พร้อมทั้งจะปฏิบัติการภายในสิ้นเดือนมกราคม กองกำลังนี้อาจคัดเลือกจากชาวเขมรที่ไม่เห็นด้วยซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา โดยเริ่มรับสมัครวันที่ 7 มกราคม ค.ศ. 1959 จากสามพื้นที่ในประเทศไทยจะให้แล้วเสร็จภายใน 5 วัน และเข้ารับการฝึกอบรมวิชาทหารเป็นเวลา 15 วันจากผู้เชี่ยวชาญของไทย (CIA. CIB. 03015526, 1959 : 5-6)

ในช่วงเวลาเดียวกันนั้นยังปรากฏการเคลื่อนไหวอีกด้านหนึ่งของภูาบ ฆวนซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องกับแผนการกรุงเทพฯ ตั้งแต่แรกเริ่ม แต่มีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือต้องการรัฐประหารโค่นล้มสมเด็จพระอูปยุวราชชนโรตมสีหนุ⁵ ในรายงานประจำวันที่ 31 มกราคม ค.ศ. 1959 ของสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริกาได้เปิดเผยรายละเอียดที่น่าสนใจว่า ภูาบ ฆวนเข้าพบเจ้าหน้าที่ของทางการไทยเป็นครั้งแรกและร้องขอการสนับสนุนอย่างเร่งด่วน สำหรับแผนการของเขาที่จะมีขึ้นประมาณวันที่ 8-10 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1959 สันนิษฐานว่าเขากำลังมองหาการสนับสนุนด้านการส่งกำลังบำรุง (logistical) ในรูปของน้ำมันเบนซินและกระสุน (CIA. CIB. 03003304, 1959 : iii, 7) ขณะที่ในรายงานก่อนหน้านี้ระบุว่าฆวนมีแผนจะก่อรัฐประหารวันที่ 9 หรือ 10 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1959 ตรงกับช่วงที่สมเด็จพระอูปยุวราชชนโรตมสีหนุกำหนดจะเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศอินโดนีเซียและเป็นช่วงเฉลิมฉลองในวันปีใหม่ของชาตินี้หรือตรุษจีน (ในรายงานเมื่ออธิบายรายละเอียดระบุว่าในช่วงเทศกาลปีใหม่ของพุทธศาสนา (the Buddhist New Year festival period) และจากการตรวจสอบพบว่าวันที่ 8 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1959 เป็นวันตรุษจีน) ซึ่งโดยทั่วไปการรักษาความปลอดภัยจะหละหลวม (CIA. CIB. 03023338, 1959 : ii, 2) อย่างไรก็ตาม ฆวนที่ไม่พอใจการปกครองของสมเด็จพระอูปยุวราชชนโรตมสีหนุรู้สึกว่าการนี้ถึงเวลาแล้วที่ต้องเคลื่อนไหว และเชื่อได้ว่าฆวนเริ่มเคลื่อนไหวมาตั้งแต่ปลาย ค.ศ. 1958 ผ่านน้องชายคือสลัต พิว (Slat Peau) ดังปรากฏว่าพิวได้ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ชาวอเมริกันตั้งแต่ครั้งตามเสด็จสมเด็จพระอูปยุวราชชนโรตมสีหนุไปสหรัฐอเมริกา ดังพระราชบันทึกของพระองค์ตอนหนึ่งว่า “ตอนที่ข้าพเจ้าไม่อยู่นายสลัตปิย (สลัต พิว-ผู้ศึกษา) ได้ใช้เวลาส่วนใหญ่ของเขากับอเมริกัน โดยมีการประชุมกันหลายครั้งหลายครา แม้กระทั่งในห้องนอนโรงแรมของเขาเอง แต่ไม่เคยเอ่ยเรื่องนี้กับใคร นายสลัตปิยคนนี้เคยเป็นเพื่อนสนิทของมัทซุย (วิกเตอร์ มาซีย-ผู้ศึกษา)” (Norodom, 1974 : 142) ทั้งนี้สำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริกาได้ประเมินว่า ฆวนกำลังเชื่อมั่นในการสนับสนุนของนายทหารระดับสูงเพื่อให้การรัฐประหารดำเนินไปอย่างรวดเร็วและปราศจากการนองเลือด ลอน นอล เสนานิการกองทัพบกซึ่งจนถึงปัจจุบันยังไม่มีการชี้แจงแน่นอนอาจเป็นตัวแปรสำคัญที่จะทำให้แผนการเหล่านี้ประสบความสำเร็จหากความทราบถึงเขา ซึ่งสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริกาคาดว่ามีความเป็นไปได้ที่นอลจะทอดทิ้งสมเด็จพระอูปยุวราชชนโรตมสีหนุ หากเขาแน่ใจว่ากองกำลังของ ฆวนจะได้รับชัยชนะ (CIA. CIB. 03023338, 1959 : ii, 2)

อย่างไรก็ตาม ในมุมมองของสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริกายังประเมินอีกว่า คำร้องขอของภูาบ ฆวนอาจกระตุ้นความสนใจของทางการไทยให้แสดงความเห็นอกเห็นใจ เพราะแม้พวกเขาจะระมัดระวังมากขึ้นในการวางแผนเพื่อโค่นล้ม

⁵ รายงานหน่วยข่าวกรองของสำนักประมาณการแห่งชาติสหรัฐอเมริกา (National Intelligence Estimate) ลงวันที่ 7 มกราคม ค.ศ. 1959 กล่าวถึงแผนการเคลื่อนไหวในกัมพูชา 2 กลุ่มซึ่งไม่ได้เชื่อมโยงกัน กลุ่มแรกนำโดยภูาบ ฆวนมีโครงการสำหรับโค่นล้มสมเด็จพระอูปยุวราชชนโรตมสีหนุ กลุ่มต่อมาโดยล้อม สารี ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลไทยและเวียดนามใต้มีแผนสำหรับล้มล้างรัฐบาลกัมพูชา ทั้งนี้จากการประเมินของสำนักประมาณการแห่งชาติ เห็นว่าแผนทั้งสองไม่ได้ถูกคิดเพื่อให้ประสบผลสำเร็จในเวลาอันรวดเร็วและแผนดังกล่าวนี้ก็มีที่ท่าจะล้มเหลวหากมีความพยายามนำไปปฏิบัติ (CIA. CREST. CIA-RDP79r00904a000500010139-5, 1959 : 1)

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก และความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับกัมพูชาเพิ่งจะได้รับการฟื้นฟู แต่ทางการไทยไม่เคยเปลี่ยนจุดยืนที่ว่าสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราชต้องถูกล้มล้างก่อนที่จะคืนดินแดนอันชอบธรรมของพระองค์ต่อคอมมิวนิสต์สากลจะก่อให้เกิดอันตรายต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (CIA. CIB. 03003304, 1959 : 7) ทั้งนี้มุมมองของสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริกาไม่คาดเคลื่อนนัก เพราะเมื่อเป้าหมายของผวนสอดคล้องกับแผนการที่กำลังดำเนินอยู่ ประกอบกับผวนมีกองกำลังในควบคุมประมาณ 3,000 นาย อีกทั้งเขายังอ้างความภักดีของกองพันรักษาการณ์พระราชวังในกรุงเทพมหานคร ลักษณะเช่นนี้ล้วนมีส่วนสนับสนุนแผนการโค่นล้มสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราชให้สัมฤทธิ์ผลมากขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงมีการติดต่อและชักชวนผวนให้เข้าร่วมกับแผนการกรุงเทพฯ โดยมีรายงานระบุว่าวันที่ 13 มกราคม ค.ศ. 1959 โง จ็อง เฮียวางวางแผนเดินทางไปพบผวนในเขตเสียมเรียบเพื่อ "เจรจาสิ่งสำคัญ" (important talks) (CIA. CIB. 03187387, 1959 : 3) ขณะที่รายงานของนายพิศาล มูลศาสตร์สาทร นายอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ลงวันที่ 28 มกราคม ค.ศ. 1959 ให้ข้อมูลที่ได้จากการสอบสวนโดยใกล้ชิดว่ากลุ่มของเขิง จ็อก ทัณ และ ส้อม สารี ได้มีการขอร้องให้ผวนเข้าร่วมในขบวนการนี้ด้วย แต่ผวนเรียกร้องเอาเงินค่าใช้จ่ายเบื้องต้น 4 แสนบาท จึงยังไม่มี การตกลงแน่นอนว่าผวนจะเข้าร่วมด้วยกับพรรคนี้ แต่ทางดำเนินงานของพรรคนี้จะพยายามดึงผวนมาเข้าด้วยให้ได้ หรือมิฉะนั้นก็จะให้ผวนวางตัวเป็นกลาง (NAT. MOI. (1) MT 3.1.2.8/479, 1959 : 15) ถึงเช่นนั้นก็มีรายงานว่าต้นเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1959 โง จ็อง เฮียว่าได้เดินทางไปเขตเสียมเรียบซึ่งคาดว่าจะการเดินทางครั้งนี้เขาได้ขนทองคำจำนวนหนึ่งร้อยกิโลกรัมจากคลังของ เวียดนามใต้มอบแก่ผวนเพื่อใช้สำหรับการดำเนินการและแจกในกองกำลัง และสองวันหลังพิธีอภิเษกสมรสของพระราชบุตรีนุพผาเทวี (HRH Norodom Buppha Devi) พระราชธิดาในสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราช ชาวเวียดนามยังได้จัดหาวิทยุและเครื่องกระจายเสียงประสิทธิภาพสูงมอบแก่ผวนเพื่อใช้ในการโฆษณาชวนเชื่อและติดต่อกับหน่วยข่าวกรองในกรุงไซ่ง่อนด้วย (Chandler, 1999 : 103)

แผนการก่อรัฐประหารของผวน เดิมกำหนดไว้ประมาณวันที่ 8-10 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1959 แต่ผวนตัดสินใจจะเลื่อนแผนการออกไปเป็นกลางเดือนมีนาคม ค.ศ. 1959 สำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริกาสันนิษฐานว่า ผวนต้องการประสานการดำเนินงานกับกลุ่มของเขิง จ็อก ทัณ และ ส้อม สารีซึ่งก็ได้รับความช่วยเหลือจากไทยและเวียดนามใต้ด้วย (CIA. CIB. 03023215, 1959 : 4) ทั้งนี้สำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริกาได้รับรายงานที่น่าเชื่อถือเกี่ยวกับแผนการของผวนโดยสรุปว่า ผวนวางแผนจะส่งกำลังทหารของเขาจำนวน 4 กองพัน เข้าประจำในตำแหน่งยุทธศาสตร์สำคัญ ๆ เพื่อสร้างปกป้องสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราชจากการเคลื่อนไหวที่อาจเป็นไปได้โดยผู้คิดกบฏอื่นในประเทศไทย และเมื่อกองกำลังของเขาเข้าประจำยังตำแหน่งต่าง ๆ แล้ว ผวนจะประกาศอิสรภาพในพื้นที่ขนาดใหญ่ทางภูมิภาคตะวันตกซึ่งเขาเป็นผู้บังคับบัญชา โดยจัดตั้งเป็นเขตปกครองตนเอง (Autonomous Area) อย่างไรก็ดี ผวนหวังว่าสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราชซึ่งรับรู้ถึงการต่อต้านจากสาธารณชนถึงการดำเนินนโยบายต่างประเทศและภายในประเทศของพระองค์ที่เอื้อประโยชน์ต่อพวกคอมมิวนิสต์จะทรงยอมรับเงื่อนไข แต่ถ้าหากสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราชล้มเหลวในการประนีประนอม ผวนจะออกหมายเรียกระดมพลติดอาวุธและใช้พื้นที่ภูมิภาคตะวันตกเป็นฐานในการทำสงครามแบบกองโจร (guerrilla warfare) อย่างไรก็ดีตาม ผวนมั่นใจเป็นอย่างมากในความสำเร็จของแผนการนี้ เนื่องจากกำลังพลของเขาได้เปรียบในแง่ของประสบการณ์การรบแบบกองโจรกับฝรั่งเศส ในขณะที่หน่วยทหารอื่นมีประสบการณ์เพียงน้อยนิดหรือไม่เลย (CIA. CIB. 02058871, 1959 : iv, 12)

อย่างไรก็ดี ตามรายงานของสหรัฐอเมริการะบุว่าในเดือนมกราคม ค.ศ. 1959 สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราชทรงได้รับการแจ้งจากตัวแทนสหภาพโซเวียตและสาธารณรัฐประชาชนจีน รวมถึง ฌ็อง-ปิแยร์ กอร์ซ (Pierre Gorce) เอกอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำกัมพูชา เกี่ยวกับแผนการของส้อม สารี (CIA. CIB. 03000021, 1959 : ii; CIA. CIB. 03015526, 1959 : 5 and GOV. Frus1958-60v16/d105, 1959) ขณะที่สำนักประมาณการแห่งชาติสหรัฐอเมริกา (National Intelligence Estimate) ลงวันที่ 7 มกราคม ค.ศ. 1959 คาดการณ์ว่า "ความสงสัย (แผนรัฐประหาร-ผู้ศึกษา) ของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราชอาจถูกกระตุ้นจากการหายตัวไปของส้อม สารีจากกรุงเทพมหานคร" (CIA. CREST. CIA-RDP79r00904a000500010139-5, 1959 : 2) ด้วยเหตุนี้ในวันที่ 9 มกราคม ค.ศ. 1959 สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราชในฐานะนายกรัฐมนตรีจึงเรียกประชุมวิสามัญที่ปรึกษาใกล้ชิดเพื่อหารือแนวทางตอบโต้แผนการของสาลีที่ได้รับการสนับสนุนจากไทยและเวียดนาม มีรายงานว่าผวนในฐานะผู้บัญชาการทหารภูมิภาคตะวันตกเฉียงเหนือได้รับมอบหมายให้สอบสวนข้อกล่าวหาดังกล่าว และถ้าหากพบว่าเป็นเรื่องจริง ผวนต้องตามหาสารี บุคคลซึ่งขณะนี้หลบหนีอยู่ในไซ่ง่อนมาจองจำหรือลอบสังหารเสีย (CIA. CIB. 03015526, 1959 : 5) ลักษณะเช่นนี้เห็นชัดเจนว่า

กรณีของฉวนพระองค์ไม่ได้รับแจ้งหรืออาจยังไม่มีรายงานเกี่ยวกับเขา เพราะทรงกล่าวในเวลาต่อมาว่าเป็นคนที่ไม่เคยสงสัยในความสัตย์ซื่อมาแต่ก่อน (Norodom, 1974 : 141)

วันที่ 10 มกราคม ค.ศ. 1959 สมเด็จพระอูปยุวราชชนโรตมสีหนุทรงกล่าวปราศรัยที่เขตกำปอตพัตตังถึงประเทศไทย นัยว่าผู้บัญชาการทหารของประเทศเพื่อนบ้านกำลังพยายามขัดขวางความก้าวหน้าของชาติเขมร โดยได้รับการสนับสนุนจาก "ใครจะรู้ ยักษ์คืออะไร" (who know what giant) (GOV. Frus1958-60v16/d93, 1959) ทั้งนี้ภายหลังทรงปราศรัยที่เขตกำปอต ส้อม สารีได้เดินทางมายังประเทศไทยและรัฐบาลกัมพูชาได้จับกุมผู้ติดตามของเขาได้หลายคน (Footnote Number (2) in GOV. Frus1958-60v16/d93, 1959) ต่อมาในวันที่ 13 มกราคม ค.ศ. 1959 พระองค์ทรงกล่าวปราศรัยที่เขตกำปงจาม โดยทรงเปิดเผยว่าพบเพทุบายชายชาติของพวกเขมร จ็อก ทัญ ในกรุงเทพฯ ซึ่งกำลังดำเนินการคัดค้านรัฐบาลตามแผนการของคนต่างชาติ ร่วมกับเพทุบายบ่อนทำลายของพวกส้อม สารี หัวหน้าคนกลุ่มหนึ่งที่เรียกตัวเองพรรคราษฎรธิปไตย (NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.2/13, 1955-1959 : 145) พระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า "แผนร้ายนี้ร่างขึ้นมาโดยจอมพลคนหนึ่งผู้เป็นผู้นำของประเทศข้างบ้านเรา กับนักการทูตต่าง ๆ ประเทศและนายเขมร จ็อก ทัญ แผนนี้เสมือนหนึ่งนกที่ถูกไฟของนายพรานส่องต่อหน้า ถ้าเราดึงออกมากลางแสงสว่างแผนร้ายนี้ก็จะหมดไปทันที" (Norodom, 1974 : 144) ภายหลังทรงเรียกการดำเนินการนี้ว่า "แผนการกรุงเทพฯ" (Bangkok Plot) ทั้งนี้ตามรายงานข่าวรับฟังจากสถานีวิทยุกระจ่ายเสียงต่างประเทศระบุว่า พระองค์ทรงเห็นว่าพวกต่างชาติไม่กล้าโจมตีกัมพูชาอย่างเปิดเผยจึงใช้พวกทรยศบ่อนทำลายภายใน แต่ด้วยความสามัคคีของประชาชนเขมรเพทุบายของพวกต่างชาติดังกล่าว จำต้องประสบความล้มเหลวอย่างแน่นอน (NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.2/13, 1955-1959 : 145) ขณะที่รายงานสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริกาให้ข้อมูลว่า สมเด็จพระอูปยุวราชชนโรตมสีหนุทรงประณาม "แผนการต่างประเทศ" (Foreign Plot) โดยทรงปราศรัยในเขตต่าง ๆ กล่าวหาประเทศไทยโดยตรงว่ามีแผนสมคบคิดทางการทหารเพื่อล้มล้างพระองค์ และทรงกล่าวเป็นนัยถึงการมีส่วนร่วมของสหรัฐอเมริกาและเวียดนามใต้ด้วย ส่วนสื่อทางการของกัมพูชาได้พรรณนาถึงแผนการดังกล่าวว่ามุ่งทำลายเอกราชและระบอบกษัตริย์ของกัมพูชา เพื่อสร้างรัฐบาลที่ "เอื้อต่อตะวันตกโดยเฉพาะ" (exclusively favorable to the west) อีกทั้งยังบ่อนทำลายมิตรภาพของกัมพูชาต่อเพื่อนบ้านผู้ยิ่งใหญ่ (Great Neighbor) นั่นคือคอมมิวนิสต์จีน (CIA. CIB. 03023340, 1959 : 5) จนถึงวันที่ 20 มกราคม ค.ศ. 1959 รัฐบาลของกัมพูชาจึงลงมติอย่างเป็นทางการให้จับกุมสารี (Sakou, 2013 : 400)

สำหรับท่าทีของรัฐบาลไทยและเวียดนามใต้ในทางการทูตยืนกรานปฏิเสธข้อกล่าวหาดังกล่าว แต่หาว่าในทางปฏิบัติคงให้การสนับสนุนฝ่ายต่อต้านชาวเขมรอย่างต่อเนื่อง และแม้จะได้รับรายงานแล้วว่าสมเด็จพระอูปยุวราชชนโรตมสีหนุได้รับการเตือนถึงแผนการก่อรัฐประหาร แต่ทั้งรัฐบาลไทยและเวียดนามใต้ก็ยังไม่หยุดการเคลื่อนไหว โทรเลขจาก ฯพณฯ คาร์ล วอลเธอร์ สตรอมถึงกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา ลงวันที่ 16 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1959 กล่าวถึงเขมร จ็อก ทัญว่ามีความพยายามเพิ่มกำลังพลในประเทศไทยจาก 500 คน เป็น 2,000 คน (GOV. Frus1958-60v16/d95, 1959) ซึ่งแน่นอนว่าทัญต้องได้รับการสนับสนุนและอำนวยความสะดวกจากทางการไทย ขณะที่พลโทประภาส จารุเสถียร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้มอบนโยบายผ่านผู้อำนวยการฝ่ายพลเรือนในการประชุมเรื่องการสื่อสารทางวิทยุและการประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจหน่วยต่าง ๆ กับผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอชายแดน ณ กระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 22 มกราคม ค.ศ. 1959 รายละเอียดตอนหนึ่งว่า

พวกเขมรอิสระซึ่งได้ทราบทั่วกันว่า กำลังรวบรวมเป็นพลพรรคใต้ดินเพื่อกลับไปล้มล้างรัฐบาลเจ้าฟ้าสีหนุ ก็ขอให้เอาใจใส่บ้าง ถ้ามีสิ่งใดที่สามารถจะช่วยเหลือ หรือทำความเข้าใจไว้ได้ก็ให้ทำไป เพียงแต่อย่าให้ออกหน้าออกตาเป็นการเปิดเผย อันจะเสียหายในทางการเมือง เขาจะประชุมหารือกันระหว่างใช้กฎอัยการศึกนี้ ก็ให้ลี้ภัยเสีย และในการประชุมหารือของพวกเขา ก็ควรมีคนของเรา หรือต้องสามารถให้ทราบทั่วว่า เขาประชุมหารือกันเรื่องใด

การเข้าออกชายแดนซึ่งโดยปกติต้องกวาดขันนั้น ถ้าเป็นคนของเราที่ไม่เป็นไร และถ้าเป็นพวกเขมรเสรีก็ให้ผ่านได้ แต่ต้องมีหลักฐานทุกครั้ง แต่ถ้าเป็นคนเขมรปกติ จะข้ามแดนไปมา ให้รายงานของอนุมัติจากผู้บังคับบัญชาชั้นเหนือกว่าจังหวัด

ในที่สุด ได้ย้าให้ราชการทุกฝ่าย ประชาชน ร่วมมือกันเพื่อแอนตี้สีหนุ มีสิ่งใดที่เป็นประโยชน์ ให้ใช้ดุลยพินิจทำไปเลย และให้ผู้ว่าราชการจังหวัดนำไปแจ้งกับนายตำรวจภูธรชั้นหัวหน้า ทางกรุงเทพฯ จะไม่สั่งการเป็นหนังสือ (NAT. MOI. (1) MT 3.1.2.13/21, 1959 : 8-9)

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ภายในกัมพูชาก่ออยู่ในสภาวะปั่นป่วนมีการก่อวินาศกรรมโดยผู้เชี่ยวชาญด้านอาวุธในหลายพื้นที่ เป็นต้นว่าการวางระเบิดบนถนนทางหลวงสายใหม่ระหว่างอ่าว กำปงโสม-พนมเปญ รวมถึงปรากฏการณ์การโจรกรรมและการจับ

คน โดยเฉพาะพวกลูกหลานของนักการเมืองที่มีชื่อเสียงโด่งดังในสังคมในหลาย ๆ จุดของประเทศ (Norodom, 1974 : 143) ทั้งนี้ สำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริกาประเมินว่า การก่อวินาศกรรมและการก่อการร้ายในกัมพูชามีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความโกลาหลในสังคมก่อนการรัฐประหาร (CIA. CIB. 03023210, 1959 : 7)

4. ความล้มเหลวของแผนการกรุงเทพฯ

ในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1959 แผนการก่อรัฐประหารของภูาบ ฌวนล้มเหลวโดยสิ้นเชิง สถานการณ์ที่พลิกผันเกิดขึ้นภายหลังจากวันที่ 20 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1959 เมื่อฌวนถวายจดหมายแด่พระบาทสมเด็จพระนโรดมสุรามฤต (Norodom Suramarit ครองราชย์ ค.ศ. 1955-1960) มี "แถลงการณ์ความเห็นต่าง" (declaration of dissidence) ต่อระบบการปกครองของสีหนุ (Sihanouk regime) (CIA. CIB. 03004219, 1959 : ii; CIA. The CAESAR, POLO, and ESAU Papers. 5077054e993247d4d 82b6ab0, n.d. : 49-50) พร้อมกับถวายจดหมายแด่สมเด็จพระมหากษัตริยานีสีสุวดีกัมมิงค์ กุสุมะนารีรัตน์ฯ เพื่อแจ้งว่า "เขากำลังเข้าร่วมกับฝ่ายตรงข้ามรัฐบาลเพื่อป้องกันปรมาธิปไตย" (GOV. Frus1958-60v16/d97, n.d.) ทั้งนี้ในมุมมองของสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริกาตั้งแต่วันที่ 19 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1959 ระบุว่าฌวนยังคงหวังที่จะหลีกเลี่ยงการนองเลือดด้วยการหาทางออกอย่างสันติกับสมเด็จพระอุปยุวราชนโรดมสีหนุที่จะลดทอนอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ในกัมพูชา (CIA. CIB. 03023210, 1959 : iii) ดังนั้นฌวนจึงถวายจดหมายและมีแถลงการณ์ดังกล่าว เพราะฌวนคาดหวังที่จะบรรลุข้อตกลงกับรัฐบาลมากกว่าการถอดสมเด็จพระอุปยุวราชนโรดมสีหนุจากอำนาจด้วยกำลังทหาร (CIA. The CAESAR, POLO, and ESAU Papers. 5077054e99324 7d4d82b6ab0, n.d. : 49) อย่างไรก็ตาม ไม่มีการเจรจาและผลลัพธ์เป็นไปในทางตรงกันข้าม เพราะในคืนวันต่อมาสมเด็จพระอุปยุวราชนโรดมสีหนุมีพระราชบัญชาให้ขบวนทหารของรัฐบาลประกอบด้วยรถเกราะและรถบรรทุกประมาณ 70 คัน เคลื่อนจากกรุงพนมเปญไปยังเขตเสียมเรียบ ซึ่งเป็นที่ตั้งของกองบัญชาการของฌวน (CIA. CIB. 03004219, 1959 : ii) อีกทั้งทรงมอบหมายให้ลอน นอลซึ่งเพิ่งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมจากการปรับคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1959⁶ มีหน้าที่จับกุมเขา (Norodom, 1974 : 147)

สมเด็จพระอุปยุวราชนโรดมสีหนุ (1974 : 145-146) มีพระราชบันทึกว่าทรงเริ่มคลางแคลงใจในพฤติกรรมของภูาบ ฌวนหลังจากได้รับรายงานว่ามีชาวต่างชาติเดินทางไปพบเขาอย่างต่อเนื่อง ต้นเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1959 โจ จ็อง เฮียวเดินทางไปพบฌวนที่เขตเสียมเรียบและหนีหายไปที่กรุงไซ่ง่อน ต่อมาในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1959 ชาวจีนสองคนจากบริษัทภาพยนตร์คาว่า (Kawa) จากฮ่องกงได้เดินทางไปบ้านพักของฌวน พร้อมด้วยหีบเครื่องมือเครื่องไม้ซึ่งระบุว่าเป็นอุปกรณ์ถ่ายหนัง ภายหลังจึงทราบว่าเป็นเครื่องส่งวิทยุประสิทธิภาพสูงและทั้งสองคนคือชาวเวียดนาม ประกอบกับการที่ฌวนไม่ได้มาเข้าร่วมพิธีอภิเษกสมรสของพระราชบุตรธิดาที่กรุงพนมเปญตั้งแต่ต้นเดือนกุมภาพันธ์ นับเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดเพียงคนเดียวที่ไม่ได้เข้าร่วมงานดังกล่าว (Chandler, 1999 : 102) จึงทำให้สมเด็จพระอุปยุวราชนโรดมสีหนุหวาดระแวงในความภักดีของฌวนมากขึ้น และเป็นสาเหตุให้ต่างฝ่ายต่างเพิ่มมาตรการรักษาความปลอดภัยอย่างเข้มงวด รัฐบาลกัมพูชาเสริมกำลังป้องกันทางทหารในพื้นที่กรุงพนมเปญอย่างเร่งด่วนและตั้งจุดตรวจบนถนนที่มุ่งสู่เมืองหลวง (CIA. CIB. 03023215, 1959 : 4) ขณะที่ฌวนได้มีคำสั่งวางจุดตรวจรอบสำนักงานใหญ่ที่เขตเสียมเรียบ และไม่อนุญาตให้เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลเข้าเยี่ยมหากไม่ได้รับใบอนุญาตล่วงหน้า (CIA. CIB. 03023210, 1959 : 7) กระทั่งพระองค์มีพระทัยว่าฌวนมีแผนการร้ายจึงมีพระราชบัญชาให้ลอน นอล พร้อมทั้งกองทหารเดินทางไปยังเขตเสียมเรียบเพื่อจับกุมเขา (Norodom, 1974 : 147) อย่างไรก็ตาม พบข้อมูลที่น่าสนใจอีกมุมหนึ่งว่าฌวนเกิดความกังวลจึงพยายามสลัดตนเองออกจากแผนการรัฐประหาร เขาแจ้งข้อมูลต่อลอน นอลและสมเด็จพระมหากษัตริยานีสีสุวดีกัมมิงค์ กุสุมะนารีรัตน์ฯ นอลรายงานเรื่องนี้ต่อสมเด็จพระอุปยุวราชนโรดมสีหนุและทรงตัดสินใจให้สร้างทำเป็นเจรจา รับทองคำมา และให้สังหารผู้สมรู้ร่วมคิด ในการนี้ลอนนอลจึงบินไปยังเสียมเรียบเพื่อเจรจา ขณะที่ทหารของเขาเคลื่อนมาตามถนน (Corfield, 1994 : 24; Chandler, 1999 : 105)

⁶ ในมุมมองของสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริกาเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงคณะรัฐมนตรีกัมพูชาในช่วงเวลานี้ เป็นส่วนหนึ่งในแผนการ "ล่าแม่มด" (witch hunt) ที่สมเด็จพระอุปยุวราชนโรดมสีหนุทรงใช้จัดการกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลที่พระองค์สงสัยว่าอาจสมรู้ร่วมคิดกับฝ่ายต่อต้าน หรือพวกที่ไม่สามารถรับมือกับสถานการณ์ที่เลวร้ายในปัจจุบัน (CIA. CIB. 03023210, 1959 : 7)

อย่างไรก็ดี การจับกุมกวาน มวนดำเนินไปอย่างรวดเร็ว “มวนกำลังเดินเล่นอยู่ในสวนในบ้านพักหุรราชของเขา ตอนที่รู้ข่าวว่าตนกำลังหมดท่า เขาก็เลยหนี และไปอยู่ในหมู่บ้านใกล้เคียงแห่งหนึ่ง” (Norodom, 1974 : 146) ไม่กี่วันมวนถูกนายทหารยศร้อยโทจับตัวได้ที่พนมกุเลน เขาถูกยิงที่บริเวณเท้าและถูกนำมาทิ้งบริเวณถนนใหญ่ก่อนจะถูกสังหารโดยปราศจากคำสารภาพซึ่งเป็นไปได้ว่าเป็นคำสั่งของนอล (Chandler, 1999 : 105) จนถึงวันที่ 3 มีนาคม ค.ศ. 1959 จึงมีรายงานว่าพบร่างของมวน (Corfield and Summers, 2003 : 96-97)

กองทัพแห่งชาติสามารถควบคุมตัวเจ้าหน้าที่ควบคุมเครื่องส่งวิทยุซึ่งเป็นชาวเวียดนาม 2 คน คือเลีย ลาม ทุย (Lieu Lam Thuy) หรือฟาม วัน ญาน (Pham Van Mhan) และแล ทาญตัย (Le Thanh Tay) หรือกิม ฟวน ทัญ (Kim Phun Thanh) รวมถึงสลัด พิว น้องชายของกวาน มวนได้ที่บ้านพักของมวน และที่นาตกใจคือกองทัพแห่งชาติพบวิทยุเตอร์ มาซีย เจ้าหน้าที่สำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริกาอยู่ที่เขตเสียมเรียบด้วย อย่างไรก็ตาม ที่บ้านพักของมวนพบอาวุธ เงินสด และทองคำน้ำหนักกว่า 270 กิโลกรัม จำนวน 102 แท่ง รวมถึงพบจดหมายที่แสดงให้เห็นว่ามีการติดต่อระหว่างมวนกับโง จ็อง เฮียว อีกทั้งยังพบวิทยุของสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริกาเรื่องนี้ทำให้สมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุขึ้นเคืองพระทัยเป็นอย่างมาก ทรงเชื่อมโยงและเชื่ออย่างสนิทใจว่าสหรัฐอเมริกาหรืออย่างน้อยที่สุดสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริกามีส่วนเกี่ยวข้องกับแผนการ

การสอบสวนแผนการก่อการกบฏของกวาน มวนไม่เพียงแต่เปิดโปงแผนการก่อรัฐประหารที่เชื่อมโยงกับแผนการกรุงเทพฯ ของเช็ง จือก ทัญ และส้อม สารีเท่านั้น แต่ยังนำมาสู่การเปิดเผยการแทรกแซงทางการเมืองจากภายนอกประเทศอีกด้วย ซึ่งนับเป็นแผนการต่อต้านที่ร้ายแรงที่สมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุต้องเผชิญหน้าเป็นครั้งแรก นับตั้งแต่ทรงเข้ามามีบทบาททางการเมืองใน ค.ศ. 1952 (Chandler, 1999 : 99) จากการสอบสวนส่งผลให้ผู้เกี่ยวข้องระดับหัวหน้าจำนวน 18 คน ถูกออกหมายจับในข้อหาก่อการกบฏซึ่งในจำนวนนี้ปรากฏชื่อของทัญและสารีด้วย ส่วนแยม ส้อมโบรไม่ได้รับการกล่าวถึงว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับแผนการ ขณะที่วิทยุเตอร์ มาซียได้หลบหนีออกจากกัมพูชาในทันทีที่แผนการถูกเปิดโปง ส่วนโง จ็อง เฮียว (ทางการกัมพูชาเรียกว่า “หัวหน้าขบวนการโค่นล้มจากต่างประเทศในกัมพูชา”) ถูกขับออกนอกประเทศ ทั้งนี้รัฐบาลกัมพูชาได้เปิดเผยหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการก่อการกบฏของมวนแก่สาธารณะ ในวันที่ 21 มีนาคม ค.ศ. 1959 สำนักพิมพ์เรอาลีเต (Réalités) ตีพิมพ์ภาพถ่ายจดหมายที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นของผู้สมรู้ร่วมคิด จากโง จ็อง เฮียว อดีตผู้แทนของเวียดนามในกัมพูชาถึงนายพลมวนผู้คัดค้าน (CIA. CIB. 03156025, 1959 : 1) ขณะที่หนังสือพิมพ์ลา เดเปช ดูว์ ก็องบอดม์ (La Dépêche du Cambodge) ฉบับประจำวันที 1 ตุลาคม ค.ศ. 1959 รายงานข่าวการพิจารณาการก่อการกบฏของมวนว่า จำเลยทั้ง 18 คน ได้ส่งวิทยุติดต่อกันเป็นวงจร ผู้ติดต่อภายในประเทศกัมพูชาคือ [กวาน มวน - สถานเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำกัมพูชา - สถานกงสุลใหญ่ไซ่ง่อนประจำกรุงพนมเปญ] ส่วนวงจรวิทยุติดต่อภายนอก คือ [กวาน มวน - ศูนย์กลางไปรษณีย์เวียดนามใต้ - เช็ง จือก ทัญ - ส้อม สารี - สถานกงสุลใหญ่ไซ่ง่อนประจำกรุงพนมเปญ - กวาน มวน] จากการสอบสวนยังพบว่าสลัด พิว น้องชายของมวนได้ติดต่อกับโง จ็อง เฮียวเพื่อขอรับทองคำ และติดต่อกับมาซียเพื่อรับเครื่องรับส่งวิทยุ ขณะเดียวกันจากการสอบสวนยังพบความเชื่อมโยงกับประเทศไทย ดังคำรับสารภาพของสามิต สิม (Samit Sim) หนึ่งในจำเลยยอมรับว่าตนมีหน้าที่เขียนจดหมายติดต่อ [ไม่ได้ระบุชื่อ] เป็นภาษาไทย และมีผู้แทนไทยหลายคน [ไม่ได้ระบุชื่อ] เดินทางมาที่เสียมเรียบในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1958 ด้วย (NAT. MOI. (1) MT 3.1.2.8/498, 1959 : 17-18) ท้ายที่สุดศาลทหารกัมพูชาได้พิพากษาการก่อการกบฏครั้งนี้ให้ลงโทษจำคุกตลอดชีวิตจำนวน 2 คน ส่วนอีก 16 คน ได้รับการพิพากษาประหารชีวิตซึ่งในจำนวนนี้คือทัญและสารีที่กำลังหลบหนีและเชื่อว่าขณะนี้อยู่ในประเทศไทย (NAT. MOI. (1) MT 3.1.2.8/498, 1959 : 18)

ความล้มเหลวของแผนการกรุงเทพฯ ไม่เพียงส่งผลให้ผู้เกี่ยวข้องถูกจับกุมในข้อหาก่อการกบฏและบางส่วนต้องหลบหนีเข้าพำนักในประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังทำให้สัมพันธภาพระหว่างกัมพูชากับเพื่อนบ้านตึงเครียดในทันที เพราะหลักฐานและผลการสืบสวนได้ระบุถึงผู้สนับสนุนจากต่างประเทศทั้งสิ้น ขณะที่ประชาชนชาวเขมรแสดงความโกรธแค้นมีการเดินประท้วงและถวายญัตติประณามแผนการก่อการกบฏว่าถูกรบรวนจากเพื่อนบ้านและเรียกร้องให้นำส้อม สารีและพวกมาลงโทษ ทั้งนี้รัฐบาลไทยและเวียดนามใต้ปฏิเสธอย่างหนักแน่นว่าไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแผนการดังกล่าวและไม่ได้มีส่วนช่วยเหลือฝ่ายต่อต้าน (NAT. MOI. (1)

MT 3.1.2.13/61, 1959 : 53) โดยเฉพาะประเทศไทย⁷ เมื่อรัฐบาลกัมพูชาได้แถลงการณ์และความตอนหนึ่งพาดพิงถึงประเทศไทย ในการประชุมคณะรัฐมนตรีวันที่ 25 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1959 พลเอกถนอม กิตติขจร รักษาการนายกรัฐมนตรีได้มีคำสั่งให้รัฐมนตรีทุกคนตอบปฏิเสธ ถ้าหากมีใครมาพูดมาถามถึงกรณีนี้เกี่ยวกับประเทศไทยก็ให้ตอบปฏิเสธไปทันที (NAT. Collection of Saeng. 10.12.1/2, 1959 : 57) และในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1959 พลเอกถนอมยังได้มีแถลงการณ์ต่อหนังสือพิมพ์อีกว่า "จากข่าวที่ว่า ไทยสนับสนุนให้มีการปฏิวัติในเขมรนั้น เราไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่รู้ไม่เห็นอะไรด้วยทั้งนั้น" (NAT. Collection of Saeng. 10.12.1/2, 1959 : 58-59) วันต่อมากระทรวงการต่างประเทศของไทยจึงมีแถลงการณ์อย่างเป็นทางการ ความตอนหนึ่งว่า "นครหลวงของประเทศไทยมิได้ใช้เป็นสถานที่สำหรับการจัดทำแผนการอันใดอันจะมีผลแผ่ไปถึงประเทศใกล้เคียงใด ๆ ทั้งสิ้น" (Supaporn, 1965 : 370) พร้อมกันนั้นเมื่อนิตยสารไทยฉบับหนึ่งได้เตรียมพร้อมอย่างเต็มรูปแบบที่จะโจมตีกัมพูชาและสมเด็จพระอูปยวราชชนโรตมสีหนุแต่รัฐบาลไทยได้ออกคำสั่งยับยั้ง ซึ่งนับเป็นขั้นเชิงทางการทูตที่ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดระหว่างกัมพูชากับไทย เพราะในกรณีนี้สมเด็จพระอูปยวราชชนโรตมสีหนุทรงตรัสขึ้นชมต่อ ฯพณฯ คาร์ล วอลเธอร์ สตรอมว่า "พระองค์มีทัศนะเชิงบวกมากขึ้นต่อความสัมพันธ์ระหว่างพระองค์กับรัฐบาลไทยในปัจจุบัน" พระองค์ตรัสพร้อมกันในคราวเดียวกันว่าไม่ใช้กับกรณีรัฐบาลเวียตนามได้ (GOV. Frus1958-60v16/d104, 1959)

ต่อมาในวันที่ 11 มิถุนายน ค.ศ. 1959 ฯพณฯ ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้เดินทางเยือนกัมพูชาอย่างเป็นทางการเป็นเวลา 3 วัน เพื่อปรับปรุงสัมพันธภาพอันเพื่อนบ้านที่ดีซึ่งดูเหมือนว่าเรื่องของแผนการกรุงเทพฯ จะถูกทำให้เจือจางลงไปใน การเพิ่มพูนความสัมพันธ์ในขณะนั้น แต่ในอีกด้านหนึ่งรัฐบาลไทยยังคงไม่ละทิ้งเป้าหมายในการโค่นล้มสมเด็จพระอูปยวราชชนโรตมสีหนุ เช่นเดียวกับรัฐบาลเวียตนามได้ซึ่งรู้สึกหวาดระแวงถึงภัยคุกคามจากการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ในกัมพูชา ด้วยเหตุนี้ทั้งสองประเทศจึงยังคงให้การสนับสนุนฝ่ายต่อต้านเพื่อดำเนินการเคลื่อนไหวต่อต้านสมเด็จพระอูปยวราชชนโรตมสีหนุต่อไป จนถึงวันที่ 18 มีนาคม ค.ศ. 1970 ขณะที่สมเด็จพระอูปยวราชชนโรตมสีหนุพำนักที่กรุงปักกิ่ง ลอน นอล และพระองค์มจะสัสสุวดี สิริมตะ (HH Prince Sisowath Sirik Matak) ซึ่งไม่พอใจการดำเนินนโยบายของพระองค์โดยเฉพาะกรณีที่ทรงอนุญาตให้เวียตนามเหนือใช้กัมพูชาเป็นฐานทัพ ได้ทำการรัฐประหารตนเองและกดดันให้สมัชชาแห่งชาติลงมติถอดถอนสมเด็จพระอูปยวราชชนโรตมสีหนุจากตำแหน่งผู้นำ ส่งผลให้พระองค์หมดบทบาททางการเมืองและนับเป็นการสิ้นสุดยุคสังคัมราชวรัณนิยม

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

บทความชิ้นนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระหว่างรัฐบาลไทย รัฐบาลเวียตนามได้ และผู้ต่อต้านชาวเขมรกับแผนโค่นล้มสมเด็จพระอูปยวราชชนโรตมสีหนุออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของประเทศกัมพูชา ระหว่าง ค.ศ. 1958-1959 โดยต้องการแสดงให้เห็นว่าความขัดแย้งทางการเมืองภายในกัมพูชาเป็นอีกมิติหนึ่งที่สามารถนำมาอธิบายแผนการกรุงเทพฯ ทั้งนี้เป็นการอธิบายเพิ่มเติมความรู้ที่มีอยู่ซึ่งเน้นว่าการดำเนินนโยบายทางการเมืองระหว่างประเทศที่แตกต่างกันในภูมิภาคผลักดันให้รัฐบาลไทยและเวียตนามได้วางแผนโค่นล้มสมเด็จพระอูปยวราชชนโรตมสีหนุ

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 1955 ส่งผลให้สมเด็จพระอูปยวราชชนโรตมสีหนุทรงมีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดภายใต้โครงสร้างสังคัมราชวรัณนิยมที่ทรงจัดตั้งขึ้น แต่ในขณะเดียวกันได้เพาะบ่มความรู้สึกไม่พอใจให้กับบรรดาปัญญาชน ข้าราชการ ตลอดจนนักการเมืองที่เสียผลประโยชน์ และความไม่พอใจทวีมากขึ้นภายหลังพระองค์ดำเนิน

⁷ รัฐบาลไทยปฏิเสธการมีส่วนเกี่ยวข้องหรือสนับสนุนแผนการกรุงเทพฯ ต่อสาธารณชนอย่างต่อเนื่อง ยกตัวอย่างเช่นหลังจากกัมพูชาประกาศตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับไทยครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม ค.ศ. 1961 กระทรวงการต่างประเทศตีพิมพ์หนังสือ "ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา" (Facts about the Relations between Thailand and Cambodia) โดยอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา ตอนหนึ่งกล่าวถึงกรณีฉนวน และเชิง ร็อก ทัญว่า "ข้อกล่าวหาที่ว่าประเทศไทยตั้งใจใช้ฉนวน และเชิง ร็อก ทัญเป็นเครื่องมือในแผนการผนวกกัมพูชาเกิดขึ้นแล้วซ้ำแล้วและไม่มีมูลความจริงกลายเป็นเรื่องพื้นสมมุติ ดังนั้นจึงไม่จำเป็นต้องหาข้อหักล้างเพิ่มเติม" (NAT. N1/958, 1961 : 7) ด้วยเหตุนี้ความรู้คนไทยต่อแผนการกรุงเทพฯ จึงเป็นไปในลักษณะว่ารัฐบาลกัมพูชาให้ร้ายป้ายสีประเทศไทย

นโยบายเป็นกลางในลักษณะที่โน้มเอียงเอียงเข้าหาฝ่ายสังคมนิยม จนผลักดันให้เริ่มมีการเคลื่อนไหวจากฝ่ายต่อต้านชาวเขมรที่ต้องการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการเมืองของพระองค์ แม้กระนั้นยังคงไม่มีการดำเนินการที่ชัดเจนนัก จนกระทั่งใน ค.ศ. 1958 เมื่อสมเด็จพระอูปยุวราชโรตมสีหนุทรงให้การรับรองสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งนับเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้ฝ่ายต่อต้านชาวเขมรเริ่มเคลื่อนไหวและมีแนวคิดต้องการโค่นล้มพระองค์ พฤติการณ์ดังกล่าวเปิดโอกาสให้รัฐบาลไทยและเวียดนามใต้ซึ่งหวาดระแวงเกี่ยวกับภัยคุกคามจากการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ รัฐบาลของทั้งสองประเทศจึงได้ติดต่อประสานความร่วมมือและให้การสนับสนุนฝ่ายต่อต้าน ทั้งในแง่เงินทุน การติดตั้งอาวุธยุทโธปกรณ์ ตลอดจนการฝึกฝนการรบ เพื่อเตรียมการก่อรัฐประหารโค่นล้มสมเด็จพระอูปยุวราชโรตมสีหนุ อย่างไรก็ตาม ในท้ายที่สุดแผนการกรุงเทพฯ ล้มเหลวโดยสิ้นเชิง เพราะเกิดการรั่วไหลของข่าวกรอง จนส่งผลให้ผู้เกี่ยวข้องถูกจับกุมในข้อหาก่อกบฏและบางส่วนต้องหลบหนีเข้าพำนักในประเทศไทย ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและเวียดนามใต้กับกัมพูชาเข้าสู่สภาวะตึงเครียดอยู่ชั่วขณะหนึ่ง

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ของผู้เขียนบทความชื่อแรก เรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับไทย ระหว่าง ค.ศ. 1955-1970: ศึกษาผ่านพระสมเด็จพระอูปยุวราชโรตมสีหนุ"

References

- "79. Memorandum From the Deputy Director of the Office of Southeast Asian Affairs (Jenkins) to the Assistant Secretary of State for Far Eastern Affairs (Robertson), August 21, 1958." (1958). GOV. Frus1958-60v16/d79. History. State. GOV. [<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v16/d79>]
- "91. Telegram From the Embassy in Vietnam to the Department of State, December 12, 1958." (1958). GOV. Frus1958-60v16/d91. History. State. GOV. [<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v02/d91>]
- "93. Telegram From the Embassy in Cambodia to the Department of State, January 12, 1959." (1959). GOV. Frus1958-60v16/d93. History. State. GOV. [[https:// history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v16/d93](https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v16/d93)]
- "95. Telegram From the Embassy in Cambodia to the Department of State, February 16, 1959." (1959). GOV. Frus1958-60v16/d95. History. State. GOV. [[https:// history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v16/d95](https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v16/d95)]
- "97. Editorial Note." (n.d.). GOV. Frus1958-60v16/d97. History. State. GOV. [<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v16/d97>]
- "104. Telegram From the Embassy in Cambodia to the Department of State, February 28, 1959." (1959). GOV. Frus1958-60v16/d104. History. State. GOV. [<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v16/d104>]
- "105. Memorandum of a Conversation, Department of State, Washington, March 3, 1959." (1959). GOV. Frus1958-60v16/d105. History. State. GOV. [<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v16/d105>]
- Buakamsri, T. (2009). *Prawat Lae Phatthanakan Khong Khwam Samphan Kamphucha Thai Khoso 1907-2006*. [History and Development about Cambodian-Thai relations during 1907-2006]. in *Research report, Thailand in Neighboring Countries' Perception, understanding and knowledge*, pp. 444-639. Bangkok: Thailand Research Fund. (In Thai)

- "Cabinet of Cambodia and Reorganization of Cambodia Ministry, February 5, 1955." (1955). NAT. OPM.
(3) SR 0201.9/14. National Archives of Thailand. (In Thai)
- "CAMBODIA, January 7, 1959 (Approved for Release: 2006/10/13)." (1959). CIA. CREST. CIA-RDP79r00904a000500010139-5. Central Intelligence Agency. [<https://www.cia.gov/readingroom/document/cia-rdp79r00904a000500010139-5>]
- "Cambodia requested neighboring countries unhelpful Son Ngoc Thanh and Khmer Issarak, and meeting between Thailand and Cambodia about situation in border." (1959). July 8, 1959–October 15, 1959. NAT. MOI. (1) MT 3.1.2.8/498. National Archives of Thailand. (In Thai)
- "CENTRAL INTELLIGENCE BULLETIN – 1956/04/01 (Approved for Release: 2019/10/21)." (1956). CIA. CIB. 02995591. Central Intelligence Agency. [<https://www.cia.gov/readingroom/document/02995591>]
- "CENTRAL INTELLIGENCE BULLETIN – 1956/06/01 (Approved for Release: 2019/10/21)," (1956). CIA. CIB. 03020486. Central Intelligence Agency. [<https://www.cia.gov/readingroom/document/03020486>]
- "CENTRAL INTELLIGENCE BULLETIN - 1959/01/02 (Approved for Release: 2020/02/21)." (1959). CIA. CIB. 03000012. Central Intelligence Agency. [<https://www.cia.gov/readingroom/document/03000012>]
- "CENTRAL INTELLIGENCE BULLETIN - 1959/01/12 (Approved for Release: 2020/02/21)." (1959). CIA. CIB. 03015526. Central Intelligence Agency. [<https://www.cia.gov/readingroom/document/03015526>]
- "CENTRAL INTELLIGENCE BULLETIN - 1959/01/14 (Approved for Release: 2020/02/21)." (1959). CIA. CIB. 03000021. Central Intelligence Agency. [<https://www.cia.gov/readingroom/document/03000021>]
- "CENTRAL INTELLIGENCE BULLETIN - 1959/01/16 (Approved for Release: 2020/02/21)." (1959). CIA. CIB. 03187387. Central Intelligence Agency. [<https://www.cia.gov/readingroom/document/03187387>]
- "CENTRAL INTELLIGENCE BULLETIN - 1959/01/20 (Approved for Release: 2020/02/21)." (1959). CIA. CIB. 03023340. Central Intelligence Agency. [<https://www.cia.gov/readingroom/document/03023340>]
- "CENTRAL INTELLIGENCE BULLETIN - 1959/01/22 (Approved for Release: 2020/02/21)." (1959). CIA. CIB. 03023338. Central Intelligence Agency. [<https://www.cia.gov/readingroom/document/03023338>]
- "CENTRAL INTELLIGENCE BULLETIN - 1959/01/23 (Approved for Release: 2020/02/21)." (1959). CIA. CIB. 02058871. Central Intelligence Agency. [<https://www.cia.gov/readingroom/document/02058871>]
- "CENTRAL INTELLIGENCE BULLETIN - 1959/01/31 (Approved for Release: 2020/02/21)." (1959). CIA. CIB. 03003304. Central Intelligence Agency. [<https://www.cia.gov/readingroom/document/03003304>]
- "CENTRAL INTELLIGENCE BULLETIN - 1959/02/13 (Approved for Release: 2020/02/21)." (1959). CIA. CIB. 03023215. Central Intelligence Agency. [<https://www.cia.gov/readingroom/document/03023215>]
- "CENTRAL INTELLIGENCE BULLETIN - 1959/02/19 (Approved for Release: 2020/02/21)." (1959). CIA. CIB. 03023210. Central Intelligence Agency. [<https://www.cia.gov/readingroom/document/03023210>]
- "CENTRAL INTELLIGENCE BULLETIN - 1959/02/23 (Approved for Release: 2020/02/21)." (1959). CIA. CIB. 03004219. Central Intelligence Agency. [<https://www.cia.gov/readingroom/document/03004219>]
- "CENTRAL INTELLIGENCE BULLETIN - 1959/03/24 (Approved for Release: 2020/02/21)." (1959). CIA. CIB. 03156025. Central Intelligence Agency. [<https://www.cia.gov/readingroom/document/03156025>]
- "CENTRAL INTELLIGENCE BULLETIN – 1959/08/13 (Approved for Release: 2020/02/21)." (1959). CIA. CIB. 03163350. Central Intelligence Agency. [<https://www.cia.gov/readingroom/document/03163350>]
- Chandler, D. P. (2008). *A History of Cambodia*. 4th ed. Chiang Mai: Silkworm Books.

- Chandler, D. P. (1999). *The Tragedy of Cambodian History: Politics, War, and Revolution since 1945*. Chiang Mai: Silkworm Books.
- "Conversation between Ambassadors of Thailand to Saigon and Ambassadors of the United States to Saigon about Vietnam and Cambodia." (1957). February 7, 1957. NAT. MFA. KT 87/65. National Archives of Thailand. (In Thai)
- "Conversation between Ministers of Foreign Affairs of Thailand and Ty Kim Sour, Ambassadors of Cambodia about bank account in country (1956-1958) report." (1956-1958). NAT. MFA. KT 87/54. National Archives of Thailand. (In Thai)
- "Conversation between HRH Prince Naradhip Bongsprabandh and Ambassadors of the United States about Laos and Cambodia. (1956). NAT. MFA. KT 87/35. National Archives of Thailand. (In Thai)
- Corfield, J. (1997). *Khmer Stand Up?: A History of the Cambodian Government 1970-1975*. Australia: Monash University.
- Corfield, J. and Summers, L. (2003). *History Dictionary of Cambodia*. United States of America: Scarecrow Press, Inc.
- "Declaration of Khmer Government." (1953). NAT. OPM. (3) SR 0201.9/5. National Archives of Thailand. (In Thai)
- "Facts about the Relations between Thailand and Cambodia." (1961). NAT. N1/958. National Archives of Thailand.
- "Handbill Copy, February 5, 1955, the airplane dropped handbill at Poi Pet market, handbill fallen at Ban Phai market and Ban Wang Mon at 11.00 a.m." (1955). NAT. OPM. (3) SR 0201.9/3. National Archives of Thailand. (In Thai)
- Jayanama, S. (2017). *Nayobai Tang Prathet Thai To PrathetPhueanban Nai Yuk Songkhramyen Ha Korani Sueksa Priapthiap Nayobai Khong Thai To Kamphucha*. [Thai Foreign Policy with Neighboring Countries in the Cold War: Comparison of Five Cases, Thai Policy to the Cambodian]. Bangkok: Siam. (In Thai)
- Kanchanaakradach, W. (n.d.). *Samphanthaphap Thang Kanmueang Rawang Prathet Kap Kamphucha Tangtae Pi Phoso 2489*. [Thai-Cambodian Political Relations since 1946]. Thesis M.Pol.Sc. (Diplomacy), Thammasat University. (In Thai)
- Khieu, S. (2006). *Prawattisat Kamphucha Kap Chutyuen Thiphanma Khong Khaphachao*. [Cambodia's Recent History and the Reasons Behind the Decisions I Made]. Translated by Apinya Tawanoak. Bangkok: Matichon. (In Thai)
- "Khmer surrendered to Thai officer (Chham-Chhom)." (1959). August 6, 1959 – October 20, 1959. NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.2/242. National Archives of Thailand. (In Thai)
- Leifer, M. (1967). *Cambodia: The Search for Security*. United States: Frederick A. Praeger. "Meeting Minutes No. 24." (1954). *Reachakit* 10, 22 (November 30): 23-27. (In Khmer)
- "Meeting of Cambodia Border Government Officer (January 14-22, 1959)." (1959). NAT. MOI. (1) MT 3.1.2.13/21. National Archives of Thailand. (In Thai)
- Ministry of Foreign Affairs. (1961). *Facts about the Relationship between Thailand and Cambodia*. Phrakon: Office of the Prime Minister Press.
- "Newspaper and critique paper about relation negotiation between Thailand and Cambodia and other situations No.4." (1959). NAT. Collection of Saeng. 10.12.1/2. National Archives of Thailand. (In Thai)
- Norodom, S. (1958). Cambodia Neutral: The Dictate of Necessity. *Foreign Affairs*, 36, 4(July), 582-586.
- Norodom, S. (1974). *My War with the CIA*. Translated by Sutthinant [pseud.]. Bangkok: San Siam. (In Thai)
- Osborne, M. (1973). *Politics and Power in Cambodia*. Camberwell, Australia: Longman.
- "Political and Situation at Cambodia in 1955 Report." (1955). January 23, 1955–October 26, 1955. NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.1/2. National Archives of Thailand. (In Thai)

- "Political and Situation at Cambodia in 1957 Report." (1957). August 2, 1957–January 8, 1958. NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.1/4. National Archives of Thailand. (In Thai)
- "Political and Situation at Cambodia in 1958 Report." (1958). July 27, 1957-January 8, 1958. NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.1/3. National Archives of Thailand. (In Thai)
- "Political and Situation at the Kingdom of Cambodia Report." (1951-1953). September 27, 1951–October 22, 1953. NAT. MFA. (2) KT 3.6.9.2/6. National Archives of Thailand. (In Thai)
- "Report-Prince Sihanouk and the New Order in Southeast Asia. (Approved for Release: May 2007)" (n.d.). CIA. The CAESAR, POLO, and ESAU Papers. 5077054e993247d4d82b6ab0. Central Intelligence Agency.
[<https://www.cia.gov/readingroom/document/5077054e993247d4d82b6ab0>]
- Sam, R. and Whitehouse, D. (2003). *We Didn't Start the Fire My Struggle for Democracy in Cambodia*. Chiang Mai: Silkworm Books.
- Sakou, S. (2013). *History of Cambodia and Khmer Elites*. Cambodia: Angkor. (In Khmer)
- Satawedon, D. (1972). Khwam Samphan Rawang Thai Kap Kamphucha Rawang Phoso 2496 Thueng Phoso 2504. [Thai-Cambodian Relations for 1953 to 1961]. Thesis M.Pol.Sc. (International Relations), Chulalongkorn University. (In Thai)
- "Situation at Cambodia Border." (1955-1959). June 3, 1955 – February 10, 1959. NAT. MFA. (2) KT 16.3.1.2/13. National Archives of Thailand. (In Thai)
- Smith, R.M. (1965). *Cambodia's Foreign Policy*. New York: Cornell University Press.
- Sok Udom, D. (2014). *Factional Politics and Foreign Policy Choices in Cambodia-Thailand Diplomatic Relations, 1950-2014*. Thesis Ph.D. der Humboldt-Universität zu Berlin, Germany.
- Supaporn, T. (1965). *Phai Dan Indochin*. [Danger of Indochina]. Phranakhon: Prae Pittaya. (In Thai)
- "Telegraph No. 149/2497 January 27, 1955 New Cabinet of Cambodia." (1955). NAT. OPM (3) SR 0201.9/3. National Archives of Thailand. (In Thai)
- "The establishment of diplomatic relation between Thailand and Cambodia 1. Suggestion of Cambodia 2. Border opening between Thailand and Cambodia." (1959). NAT. MOI. (1) MT 3.1.2.13/61. National Archives of Thailand. (In Thai)
- "The movement of Khmer Issarak near Thai border report." (1959). NAT. MOI. (1) MT 3.1.2.8/479. National Archives of Thailand. (In Thai)